

Sokolnický zpravodaj

Mimořádné vydání 2020

Vydává zastupitelstvo obce Sokolnice – zdarma

Kronika paní Kamily Šindelkové

Psané kroniky byly kdysi vzácností. Tato není vzácností, jen jakýmsi životopisem. Mrzívalo mě vždy, že jsem málo věděla o životě svého otce, a myslela jsem si, že si ty, nebo někdy tvoje děti rádi přečtete, jak žila vaše máma a bába. Je to literární pokus, abych si ověřila, mám-li spisovatelské nadání, jak tvrdíval otec. Poslala jsem tuto svoji prvotinu v r. 1946 do Prahy do soutěže. Ale když ji chtěli vydat tiskem, polekala jsem se toho a napsala jim, aby mi ji vrátili. Tak vznikla tato kniha. A teď, když mi zbývá jen málo života, ji opisuji vám, svým dětem, na památku.

Kamila Šindelková (* 29. 6. 1889, † 26. 1. 1953)

Vážení čtenáři Sokolnického zpravodaje, v letošním roce si připomínáme 75. výročí konce II. světové války. Chci se s vámi podělit o autentické vzpomínky na pohnuté období této doby, které sepsala paní Kamila Šindelková – manželka bývalého řídícího naší školy. Jak jsem se k těmto materiálům dostala? Shodou náhod jsem se seznámila s vnučkou paní Kamily s Ing. Ivanou Sládkovou. Po navázání kontaktu jsem se poměrně brzy setkala nejen s ní, ale i téměř s celou rodinou. Seznámila jsem se s velice milými lidmi, ve kterých jsem našla velice dobré přátele. Hlavně přijel taky syn paní Šindelkové Přemysl. Tehdy jsem pozvala také tehdy ještě žijící paní Marii Tesařovou, pana Františka Fasoru i moji sestru Miladu Šigutovou. To proto, že si všichni ještě pamatovali na dobu, kdy rodina žila v Sokolnicích. Následovalo ně-

kolik setkání, získání spousty materiálů, které by se asi do mých rukou jinak nedostaly. Prostudovala jsem i vzpomínky na pana Emila Šindelku, sepsané bývalým ředitelem ZŠ, panem Rudolfem Kopečkem, kterého zajímaly osudy všech sokolnických občanů, bojujících za osvobození naší vlasti.

Díky zájmu starosty naší obce pana Mgr. Libora Beránka o osobnost Emila Šindelky mu byla při příležitosti 70. výročí osvobození naší obce odhalena pamětní deska, která je umístěna při vchodu do budovy školy. Poděkování patří také Zastupitelstvu obce a ředitelství Základní školy Sokolnice za uskutečnění setkání se ještě s několika žijícími žáky tohoto vzácného člověka. Několik vět na úvod k příloze Sokolnického zpravodaje. Z rukopisu a ze vzpomínek paní Kamily jsem vypsala jen několik informací z jejího života.

Narodila se 29. 6. 1889 v Horních Kounicích. Studovala Učitelství v Kutné Hoře. Po maturitě nastoupila jako učitelka na pětiletou obecnou školu v Jevišovicích u Znojma. Zde se seznámila se svým budoucím mužem Emilem Šindelkou. Měli spolu tři syny: Ctirada, Dalibora a Přemysla.

CTIRAD nar. 25. 6. 1917 v Ivančicích. Po maturitě šel hned na vojnu do Brna-Židenic. Pak následovala vojenská akademie a v r. 1938 byl vyřazen jako poručík. Hned na to odešel v roce 1939 do Polska, aby se zapojil do boje za svobodu. Ze Sokolnic odešli do zahraničí také

Rodina Šindelkova

Učitelství z Ivančic – Emil Šindelka stojící druhý zprava

jeho přátelé. poručík (později generál) Vladimír Janko a por. Antonín Macenauer, který byl u letectva v Anglii. Z Polska odešel Ctirad do SSSR, pak do Palestiny a s generálem Klapálkem bojoval u Tobruku. Pak se vrátil do SSSR ke generálu Svobodovi a s ním se zúčastnil všech bojů. Přišel do Prahy jako major. Po roce 1949 emigroval do Austrálie a nikdy se již do republiky nevrátil. Zemřel v roce 1997

DALIBOR – nar. 8. 1. 1921 v Jevišovicích, gymnázium absolvoval v Brně-Králově Poli. Když se otci Emilovi v říjnu 1941 podařilo v Ivančicích těsně před zatčením utéci, byla zatčena jejich matka Kamila i Dalibor a Přemysl. Odvezli je na gestapo, kde je ještě v noci krutě vyslýchali. Přemysl byl v lednu 1942 převezen do koncentračního tábora v Mathausenu, Dalibor zůstal v Brně. I on byl později převezen do Mathausenu, kde se oba bratři setkali. Zde je osvobodila americká armáda 5. května 1945, domů se vrátili až 21. května 1945. Po osvobození se dal do armády – k pozemnímu personálu letectva. Dálkově studoval Vojenskou akademii v Brně. Po roce 1968 byl

jako podplukovník z armády propuštěn. Neměl ještě důchodový věk, ale po tom, co všechno zažil a po infarktu nemohl již do jiného zaměstnání nastoupit.

PŘEMYSL, nar. 11. 7. 1925 v Ivančicích až do své smrti žil na jejich domě na ulici Na Volvách. Stejně jako bratři studoval na gymnáziu v Ivančicích. Když jeho otec přešel r. 1936 jako řídící učitel do Sokolnic, bydlel s rodinou na tzv. „staré škole“, později se zde nacházelo zdravotní středisko. O jeho zatčení a smutných letech ještě tak mladého člověka je pojednáno výše u bratra Dalibora. Když se oba bratři 21. května vrátili domů a s nimi i jejich maminka Kamila, těžko popsat takové setkání, kde vedle radosti byla hrůza prožitých let a vzpomínka na ztrátu otce. Přemysl odešel v říjnu 1945 do Vojenské akademie v Hranicích a vyšel jako poručík, v roce 1971 byl propuštěn z armády jako podplukovník. Ještě neměl nárok na důchod, hledal si jiná zaměstnání. Tři měsíce skládal uhlí z vagonů v oslavanské elektrárně, pak až do odchodu do důchodu pracoval jako pokladník ČSD v Oslavanech. Zemřel 7. března 2018 v Ivančicích.

-Miroslava Mifková-

„Do původního deníku nebylo zasahováno, vyjma pravopisných úprav podle nových pravidel českého pravopisu.“

Výňatek z kroniky paní Kamily

Dalík chodil již do gymnázia, ale právě, když měl jít do kvarty a Radek do septimy, zrušili v Ivančicích vyšší gymnázium, a Radek musil chodit do Kr. Pole. A druhý rok bydleli tam oba. Aby mohli bydlet doma, hlásil se otec na místo řídícího do Sokolnic.

Sokolnice, městečko se zámekem hraběte Mitrovského a s cukrovarem, mělo tu chybu, že tam nebylo řeky. V rybníku byla voda špinavá a v potoce zas mělká! Připadali jsme si jako ryby na suchu. Jinak jsme si brzy zvykli. Jen Přemkovi, primánu gymnázia na Křenové, který hrozně rád spal, nechtělo se ráno vstávat. Radek v r. 1936 maturoval a na konci prázdnin podal si žádost do vojenské akademie v Hranicích. Byl odveden, rok byl ve škole 43. pluku v Židenicích, rok ve vojenské akademii a v r. 1938 byl jmenován poručíkem.

V tom roce v červenci byl zase slet a přemluvila jsem otce, abychom oba, Dalíka i Přemka, vzali s sebou. Prvně jsme jeli na hřbitov do Lán. Hrob p. prezidenta překvapil mne svou prostotou. Hrobník nám ukázal místo, kde dříve odpočívala paní Charlotta Masaryková, choť prezidenta Osvoboditele. Na hrobě rostla bujná mateřídouška. Hrobník říkal, že ji musí chránit, že by mu ji lidi otrhali. Při řeči se shýbl, utrl hrstku mateřídoušky a podal mně ji. Podělila jsem přítomné a sama jsem si také snítka nechala. Také lánský zámek s krásným parkem jsme navštívili. Mně se zvlášť líbily labutě na rybníčku. Hlídač nás však před nimi varoval a vypravoval, jak studenty, kteří se jim příliš přiblížili, by byli labuťáci křídly utloukli, úplně na nich roztrhaly šaty.

Ostatní dny jsme hleděli dětem ukázat všechny památnosti Prahy. Památník odboje na Žižkově, Hradčany, Staroměstskou radnici, Husův památník, muzeum a různé chrámy. Viděli medvědy v Jelením příkopu, zoologickou zahradu, výstavu obrazů a soch, Vyšehradský hřbitov

aj. Chtěla jsem, jak jsem říkala, a proto se na mne otec i hněval, aby viděli Prahu, dokud je ještě krásná a naše.

Ještě před sletem byla jsem o svatodušních svátcích na sjezdu našeho ročníku po třiceti letech od maturity v Kutné Hoře. Sjelo se nás 28, některé již zemřely. Navštívily jsme zas všechna krásná místa našeho mládí i hřbitov u Všech svatých, kde již většina těch, kteří nás učili, dřímali svůj věčný sen. Cestou jsme potkaly p. Dr. Havlíčka, který nás učival tělovědě a zdravotvědě a měl upřímnou radost, že jsme se k němu hlásily.

V r. 1938 objevila se na obloze polární záře. Stáli jsme večer dlouho před domem a pozorovali ten zvláštní úkaz. A lidé hned prorokovali válku a neštěstí a vzpomínali na Haleyovou kometu, která se objevila před první světovou válkou.

15. srpna 1938 jeli jsme všichni do Hranic na slavnost jmenování poručíků, mezi nimiž byl i Radek. Napsal mně, že půjde při defilé v druhém trojstupe uprostřed. Byla jsem na něho pyšná, jak statně vykročoval urostlý a hezký. Naši chlapci byli všichni hezcí, jemných tahů, takže každý myslil, že jsou to děvčátka, když byli malí. A děvčata se za nimi opravdu plašila. Pak byl Radek několik týdnů doma na dovolené a nastoupil k pluku v Uherském Hradišti. Nebyl tam dlouho, když se situace tak přiosvětila, že byla vyhlášena mobilizace. Jela jsem za ním právě tu neděli, a když jsem při loučení plakala, těšil mě a povídal: „Proč pláčeš, vždyť to nic není.“ A za tři dny jsme dostali telegram, že odjel se svým plukem na Českomoravskou vysočinu. Jaké to bylo všude nadšení a odhodlání bránit milovanou vlast do poslední kapky krve! Ale podlým mnichovským ujednáním nesměli jsme se bránit a vojsko se vrátilo do svých posádek. Radek projel v noci se svým oddílem Sokolnicemi a došli do blízkých Hostěrádek, kam jsem za ním pak skoro denně

chodívávala. Na Dušičky dostal asi 2 dny dovolenou a byl doma i se svým rozumným koněm Kajetánem. Jednou jsme šli zase za Radkem a on se vracel se svým oddílem ze Sokolnic, kde byli v cukrovaru. Šli jsme s ním kus cesty, Radek slezl s koně a vysadil na něj Přemka.

Kajetán šel vážně a opatrně, jako by věděl, že nese dítě. Ale když jsme se vraceli, dovolil Radek jednomu z vojínů, aby se projel. Ten chtěl dělat bravury, kůň se rozběhl a shodil ho klidně do příkopu. Totéž udělal i Radkovi, když jej nutil k nerozumnému skoku do velké hloubky v hostěradské cihelně. Objel s ním strž, zaběhl do polí a tam jej složil do jetele. Jednou jsem viděla smutný obrázek. Za smutného deštivého odpoledne projížděla Sokolnicemi vozba. Na konci řady jel jezdec na koni zahalený v plášti s pochýlenou hlavou – dokonalý obraz smutku, který nám všem v té době naplňoval nitra.

Přiblížil se rok 1939. Říkala jsem: V tom roce bude Dalík maturovat, bude mně 50 let, oslavíme stříbrnou svatbu a kdoví, co ještě bude. A bylo toho ještě mnoho – jedno horší druhého – celý řetěz utrpení! Přišel 15. března – konec svobody, začátek poroby. Myslíla jsem, že si zoufám, ale musela jsem udržet klid a povzbuzovat děti. Dalík maturoval, mně bylo 50 roků a 8. srpna jsme slavili stříbrnou svatbu. Radek přijel se svou snoubenkou sl. Jiřinou z Uherského Hradiště, kde po vojenské likvidaci chodil do kurzu obchodní akademie. Přivezli mně velikou broušenou vázu a jemný porcelánový svícen. A právě za 14 dní, 22. srpna, odjel Radek, jak mně řekl, na Radhošť, a ta cesta trvala skoro šest let. Odjel za hranice s p. Jankem. Asi za tři dny vypravila jsem se do Hradiště, abych se u Nožičků přesvědčila, není-li tam Radek. Ale nebyl. Právě když jsem tam byla, přišel od něho lístek z Bílého Kříže.

Po prázdninách začal Přemek chodit do kvarty a Dalík se dal zapsat na Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity. Chodil tam asi 3 týdny a přijel jednou neočekávaně dopoledne bledý a úplně zdrcený. Myslela jsem, že je nemocen, ale pověděl nám hroznou zprávu, že jsou všechny vysoké školy na 3 roky zavřeny. Po druhé hodině k nám přišel jeho přítel Václav Haňka a vypravoval, co se v Brně dělo: jak zatýkali studenty a studentky, jak je bili, týrali a se svázanými rukama je vodili na nádraží. Byli jsme hrozně rozčileni, ale hned se také ve všech ozval vzdor a odpor proti nelidským násilníkům. Ten se u Haňky projevil tím, že odešel jako bývalý letec za hranice a dostal se s několika kamarády až do Uher. Ale měli smůlu, vlezli do léčky Hortymu, který tam právě lovil. Musel se vrátit. Štědrý den strávil ve strachu u nějaké vesnice v Rakousích. Když procházeli vesnicí, šla proti nim vojenská hlídka. Zapletli se mezi vesničany, kteří šli z půlnoční a Věna brebentil něco německy a ostatní přikyvovali: „Jó, jó.“ Došel až domů a v lednu šel znovu, aby se již nikdy nevrátil, protože zahynul jako letec při vykonávání spravedlivé pomsty nad Německem. Dalík a po něm i otec se zapojili do ilegální skupiny řídicího Bednáře.

V prosinci bylo mému muži 55 let a hned od 1. ledna jej dali do penze. Jakmile nám nájemník uvolnil byt, odstěhovali jsme se zpět do Ivančic. Byli jsme tam jen krátkou dobu a přišel první host – p. Psota ze Sokolnic. Nebyl

jako komunista nikde jist a potřeboval úkryt. Později byl u nás řídicí Bednář několikrát kratší i delší dobu – jednou dokonce 11 neděl, když onemocněl kloubovým revmatismem. Léčil jej Dr. Stavratjev. Na jaře r. 1941 přišel i Pepík Doubků ze Sokolnic. Byli to národní hosté, s jejichž přechováváním bylo spojené veliké riziko.

Dalík byl zaměstnán jako účetní ve sběrně tuků u p. Jonáše a Přemek chodil do sexty. Otec dostal za úkol organizovat mafii na západní Moravě a jezdil do Mor. Budějovic, do Třebíče a do Jihlavy. Z Brna dostával různé spisy a ústavu naší příští československé republiky. Někdy také jezdil do Brna místo Dalíka, který dělal kurýra. Jednou přijel z Brna a říkal: „Přijede sem v nejbližší době nová kurýrka pí Weselá, židovka, které říkají „krásná Marjenka“. Opravdu přijela po nějakém čase nalíčená, elegantně oblečená dámička s krvavými rty, která jistě budila pozornost každého muže. Teatrálně rozpínala šaty a podávala mužovi dopis, který měla přišpendlený na košili. Ještě více mě překvapilo, když vypravovala, že jela ve vlaku se zdejšími Němci a že se jich ptala, kde bydlíme. Dala jsem jí svačinu, a když večer odešla k vlaku, řekla jsem mužovi: „To je nějaká kurýrka? Já myslím, že kurýrka má být nenápadná.“ „Ty vždycky něco máš.“ Přijela k nám asi ještě třikrát. Manžel jel v pondělí do Mor. Budějovic, v úterý zryl záhonek na česnek a přišla středa 15. října, nešťastný den v našem životě.

Otec, jako by měl tušení, uklízel a odnášel listiny i sokolské knihy. Den uplynul a nastal večer. Po večeři si vzpomněl Dalík, co bude s Radkovými civilními šaty, že si dá z nich něco přešít. A vybíral jedny šaty za druhými ze skříně, kladl je na postel a domlouvali se s Přemkem, co si dají přešít. Pak je zase sklídili a Přemek si vzpomněl, že má ještě psát úlohu. Jen se dal do psaní, někdo zazvonil a náš osud byl zpečetěn. Šla jsem otevřít a za dveřmi stála Weselá, na níž svítil baterkou nějaký muž. Řekla jsem: „A kdo jste vy a proč tak pozdě?“

Pozvala jsem je dál a ptali se mne, je-li muž doma. Když přišli do světničky, představil se onen muž jako posluchač lékařství, a že jde muže zachránit. Má prý být zatčen a on jej odveze na Slovensko autem, které má na nádraží. Pozorovala jsem jednání toho muže, kterému chyběl na levé ruce prst a již mně šlehla hlavou myšlenka: Gestapo. Dávala jsem za jeho zády mužovi znamení, aby nemluvil a řekla jsem: „Nejezdí v noci nikam, a co bys dělal na Slovensku, tam nejsou na Čechy zvědaví.“ Muž se totiž ve své důvěřivosti začal opravdu balit a připravovat na cestu. Pak ujednali, že pojedou až ráno a Weselá s tím mužem odcházeli. Na chodbě mně ten darebák řekl: „Mám v autě prasátko, mohu si je u vás nechat? Dostal jsem je od jednoho sedláka.“ Zprvu jsem ho odbývala, že nemám místo, ale pak jsme se domluvili, že je za půl hodiny přiveze. Když jsem za nimi zavřela, letěla jsem zpět a řekla jsem otcí: „Uteč, to je Gestapo.“ Nechtěl, že zůstane s námi, ale pak se přece oblékl, že se půjde podívat, zdali to auto u nádraží stojí. Ani se s námi nerozloučil, že se za chvíli vrátí. Ale dodnes nevím, co se venku dělo, prostě nevrátil se. Za chvíli po něm vyšel i Dalík. Asi za 20 minut někdo zazvonil. Šla jsem otevřít a: „Gestapo...“ vrazil do chodby veliký silný gestapák, za ním

ten posluchač lékařství, Weselá a četník. Ten bezprstý darebák řekl: „Oni mě s tím prasátkem chytili“. Musila jsem s Přemkem stát na chodbě, kde nás hlídala Weselá a četník, zatímco ti dva lotři prohledávali celý byt.

Když otce nenašli, ptali se, kde je. Řekla jsem: „Šel se podívat k nádraží, jestli je tam to auto.“ „No tak počkáme,“ zněla odpověď. Museli jsme usednout v tmavé kuchyni a ten menší darebák seděl zkroušeně mezi námi, zatímco ten druhý darebák chodil s baterkou po celém domě a po dvoře. V komoře mně hned ukradl kus slaniny a tlačenko. Čekali jsme a najednou zazněl zvonek. Leknutím se mně až srdce zastavilo: „Který se to vrací?“ Ten starší lotr nasadil mně na záda revolver a povídal: „Jděte otevřít a jestli promluvíte slovo, zastřelím vás.“ Než jsme došli ke dveřím, vyrazil již Dalík (neboť on to byl) klíč ze zámku a odemkl. Seděl pak s námi v kuchyni. Když muž nepřicházel, poručili mně a Přemkovi, abychom se oblékli, a poslal nás v průvodu četníka a Weselé na četnickou stanici. Šli jsme prostovlasí ve starších pláštích, poněvadž jsme mysli, že se za chvíli vrátíme. Dalík zůstal s oběma lotry doma. Na četnické stanici jsme chvilku čekali, Weselá nás hlídala a pak nás jednoho po druhém volali ven a ptali se, kde je muž. Řekla jsem, že nevím, ale že se jistě vrátí. Na otázku co dělal muž a s kým se stýkal, odpověděla jsem, že o ničem nevím. „Tak ty nechceš mluvit, však my tě naučíme. Jen co přijedeme do Brna, budeš tak vysoko vyskakovat a budeš mluvit jako kniha.“ Ta sprostota probudila moji hrdost i vzdor a řekla jsem si: A nepromluví, kdybyste mě zabili. V tom okamžiku jako by ve mně něco ztvrdlo. Když jsem se vrátila do místnosti, seděl tam už Dalík s obličejem hrozně oteklým. Při pohledu na něj byla bych omdlela a řekla jsem: „Dali, oni tě tak zbili.“ Vrchní strážmistr Schenk, nově sem přeložený z Pohořelic, volal na gestapáky:

„Ona zde omdlévá.“ „Omdlévá, hned ji vzkřísíme. Čí je ten dům?“ Řekla jsem: „Náš.“ „Již není váš, propadá ve prospěch říše.“ Když jsem viděla, že i Přemek má pod okem modřinu, věděla jsem, že nás nečeká nic dobrého.

Když bylo po půlnoci, vyvedli mne a Přemka ven a posadili nás do auta. Mne dopředu vedle toho starého a Přemka dozadu vedle toho druhého. Když se auto rozjelo, napodobil ten mladší s cynickým smíchem hlas prasátka. Na křižovatce za Tetčicemi ptal se mne gestapák: „Jak se jede do Brna? Napravo nebo nalevo?“ Řekla jsem: „Vpravo.“ Nevím, jestli byl tak blbý nebo zkoušel, co řeknu. Přijeli jsme do Brna, ale nevím, kde jsme jezdili, protože jsem měla zavřené oči a vzpomínala jsem na svůj celý život. Také na Radka jsem si vzpomněla a myslela jsem si: Kdybys tak věděl, co se s námi děje! Jsi-li živ, jistě nás pomstíš! Náhle auto zastavilo před bytem staršího gestapáka, který vystoupil a řekl Přemkovi: „Podej ty balíčky.“ A nesl lup z naší komory své „grinhildě“. Pak jsme jeli na právnickou fakultu. Zavedli nás po schodech nahoru a tam jsme chvíli čekali. Pak přišel ten starší lump a řekl mně: „Pojďte se mnou.“ Mysli, že jdu na smrt, ale vedl mne chodbou a po schodech, až jsme vešli do elegantně zařízené pracovny s klubovkami a koberci, kde seděl za stolem nějaký vyšší gestapák, mladý

a tlustý jako prasátko. Můj průvodce řekl: „Tak už ji vedu.“ „Co s ní? Řekl jsem vám přece, až bude po všem, bude-li zimmerrein?“

Zavedl mne zpět, ale musila jsem stát na chodbě. Přemka jsem již neviděla. Mezitím přivezli asi i Dalíka. Hlídal mne esman, který mne pak zavedl do místnosti, a za chvíli jsem slyšela dopadat rány. Věděla jsem, že bijí děti, a musela jsem si zacpat uši i ústa, abych nevykřikla. Pak nastalo ticho a najednou vrazili oba gestapáci do dveří s holemi v ruce. Esmana poslali ven a stoupli si s holemi o zem opřenými proti mně. Kdyby si byli nasadili kukly, byli by vypadali jako středověcí inkvizitoři. Ptali se: „Kde je muž? Co dělal a s kým se stýkal?“ Řekla jsem, že nevím. „Tak lehni na stůl.“ „Jak?“ zeptala jsem se. Vrazil do mě a přehnul mne přes hranu stolu. Pak mne začali každý z jedné strany tlouci. Bolelo to přišerně, ale ani jsem nehlesla, jen jsem zatínala zuby do rtů, aby mně neušel ani hlásek. Hlavně proto, aby to děti ve vedlejší místnosti neslyšely a aby ze soucitu se mnou nepromluvíly. Až se unavili, dovolili mně sednout a odešli. Za chvíli se zas ozývaly rány z vedlejší místnosti. Ale mysli, že při vši rafinovanosti byli ještě málo mazaní. Slyšela jsem sice rány, ale kdybych se na to týráním měla dívat, byla bych na sebe řekla třeba, že jsem zabila Hitlera, jen abych dětem ulevila. Pak zas přišli za mnou a ptali se: „Budeš mluvit nebo ne?“ Řekla jsem: „Nemohu mluvit o tom, co nevím! A co jsem vám udělala, že mne tak týráte, nikdy jsem nikomu neublížila.“ „To je jedno, lehni.“ Lehla jsem si zas přes hranu stolu a procedura se opakovala. Když přestali, narovnála jsem se a najednou na mě přšely rány ze všech stran a po celém těle.

Měla jsem tělo jak rozbité a byla jsem tak neprozřetelná, že jsem přidržela ruku na stehně a rána šla přes ruku. Ruka hned naběhla a zmodrala. Pak mně poručili sednout a mysli, že snad je již konec, ale ozvalo se: „Nastav ruku jak ve škole.“ Nastavila jsem pravou ruku a ten bezprstý lotr mně poručil: „Tu ne, tu druhou.“ A tloukl mě přes tu opuchlou ruku tak dlouho, až mně z ní kapala krev. Pak mě začal tlouci do čela a mluvil o tvrdé české palici. Měla jsem na hlavě stroupek, který mi holí sedřel, takže mně i z hlavy kapala krev. Konečně odešli, ale nemohla jsem vydechnout s uspokojením, protože jsem věděla, že jdou týrat děti. Zas jsem slyšela dopadat rány a již jsem se smířovala s tím, že nás budou tak dlouho bít, až nás ubijí. Přišli potřetí a ten menší začal: „Budeš mluvit, nebo ne?“ „Nic nevím,“ řekla jsem. Začal mně sprostě nadávat a křičel: „Tys mě tam u vás poznala, ta židovka mně to řekla!“ Řekla jsem: „Ano, já mívám někdy takové tušení.“ „Já ti dám tušení. Já tě za to tušení musím zabít!“ Tentokrát mě ten skřeček chytil za obě ruce a hrozně mě táhl přes hranu stolu a ten druhý surovec mě při tom tloukl. Všechno se ve mně snad přetrhlo a cítila jsem již jen, jak povoluje tlak těch hnusných pracek, které mě držely. Pak jsem se probudila (možná něžným kopnutím) a viděla jsem, že polo klečím, polo ležím na zemi. Silou vůle jsem zdvihla hlavu a viděla jsem, že jsou tam ti vrahové tři (i ten tlustý shora) a řekla jsem: „Jak to, že jsem na zemi?“ „No, padala jsi pomaloučku, aby ses neudeřila.“

Upadla jsem zase do bezvědomí a probudila jsem se až za bílého dne v úplně jiné místnosti v proutěném křesle, kde Dalík a Přemek také seděli v takových křeslech. Byl tam vojenský doktor, který se mě ptal na národně, ale bylo mně zrovna nevolno a stačila jsem jen říci: „Vodu, vodu!“ Vytáhli mne na chodbu k vodovodu, doktor mne omyl a dali mne do jiné světnice, kde mně dali pět injekcí. Dvě do ruky a tři do nohy. Nechali mne ležet na zemi až do večera. Buď jsem spala nebo jsem byla v bezvědomí. K večeru přišli vojáci, kteří mě snesli dolů. Tam byly tři postele. Ve dvou už ležely děti a do třetí položili mne. Byli tam dva doktoři: Hausgenos a Viener. Zkoušeli mi tep a říkali: „Ona nemá žádný puls.“ Pak přinesli slivovici, dali napít synům a mně také. Přišla jsem tím k sobě a za chvíli jsem slyšela, jak poroucheli dětem: „Oblečte se, pojedete do Kounicových kolejí.“ Ptala jsem se: „Tam je také nemocnice, pane doktore?“ Přisvědčil a hned se ptal: „Kde je váš muž?“ Řekla jsem: „To bych také ráda věděla.“ Za chvíli po odchodu dětí přišli vojáci a vedli mne do auta. Slyšela jsem, že mne povevou do infekční nemocnice Dr. Helana nebo Fermana. To slovo infekční mne zarazilo, ale pak jsem si řekla: „Všechno jedno, jen když se zbavím těch lotrů.“ Přijeli jsme do nemocnice, zavedli mne do haly a přišla sestra, která mluvila správně česky a zdála se hodná. Zatelefonovala doktorovi, ale ten odpověděl, že tam nemohu zůstat, že musím jít jinam.

Zavedli mne zas do auta a ptali se jeden druhého: „Kam ji vezeme?“ Do divizních SS kasáren. „Ach, ta to má zlé, ta ubohá.“ To mne příliš nepotěšilo, ale bylo mně již vše jedno. Zastavili před vysokou úzkou budovou, na níž jsem při měsíčním světle četla: Division SS Kaserne. Zavedli mne na strážnici, kde seděli vojáci v helmách. Velitel stráže nabídl mně stoličku a řekl jednomu z průvodců: „Řekněte jí, ať se nebojí, že bude jen naším hostem.“ Ten mně to opakoval po česku a vojáci po mně pokukovali. Vedli mne pak po schodech dolů jako do sklepa. Tam byly dvě cely a do jedné z nich mne zavřeli. Byl tam jen kavalec, stůl a na něm džbán s vodou. Ačkoliv jsem 24 hodin neměla v ústech, neměla jsem hlad, ale hroznou žízeň. Napila jsem se, ulehla na kavalec a sbírala jsem dohromady myšlenky. A co, řekla jsem si. To všechno vytrpíme, jen když se otec zachrání. Nad mojí hlavou v úrovni dvora bylo malé zamřížované okno a u toho stála stráž se psem. Bylo ticho, ale najednou se okno osvětlilo a bylo slyšet nějaký hluk. Slyšela jsem: „Ty máš ještě uši. Nač potřebuješ uši?“ a ozval se nelidský řev a nářek, do toho spustili nějaký motor a pes u okna začal příšerně výt. Bylo to něco tak děsného, že mi tuhla v žilách krev. Za chvíli zas: „Ty máš oči, nač potřebuješ oči?“ a zas ty příšerné zvuky, které trhaly člověku poslední zbytek nervů.

Vzpomněla jsem si, že jsou to asi ubohé oběti, o nichž se psalo v novinách, že byly předány gestapu k dalšímu šetření. Nevěděla jsem, co mám dělat, a začala jsem se modlit. Tak to trvalo celou noc, že jsem ani oka nezamhouřila. Bylo to vymyšleno se sadistickou rafinovaností. Po tělesném mučení ještě takové duševní utrpení. Bála jsem se již příští noci. Ta byla zas tak hrozná jako ta předešlá. Zas ty hrozné zvuky, zas ten nářek a nelidský řev. Myslíla jsem, že se z toho zblázním. A třetí noc byla

nejhorší. Napadlo mne totiž, že mne také čeká něco takového, a řekla jsem si, že jim neudělám tu radost, že si vezmu raději sama život. Hledala jsem, čím se zabít, ale nikde nic nebylo. Neměla jsem ani nůž, ba ani jehlu. A tak jsem si v horním retu nahmatala tepnu a snažila jsem se ji překousnout. Ale tepna je pružná a stále mně unikala. Rozkousla jsem si jen ret, který mně otekl a bolel. Modlila jsem se úpěnlivě ve své úzkosti. Konečně bylo ráno! Přišla nová dozorkyně, která do mne strkala a křičela: „To je nadělání, naši lidé na frontách zkusí víc!“ Před polednem přišel Dr. Hansgenos a povídal: „Vy jste ještě živá? Pojdte se mnou!“ Zavedl mne do auta a zavezl do Kounicových kolejí. Bylo to sice vězení převážně pro muže, ale bylo tam i několik žen. Tam mne dali na nemocniční celu v 1. patře, B oddělení. Přišel za mnou muž, který se představil jako Kotouč, a že pochází z Oslavan a je v Brně textilním technikem.

Přinesl mně nějaké jídlo a řekl, že mne bude obsluhovat. Cela byla zařízena, jako když tam bydleli studenti. U dvou stěn byly postele, za jednou skříň umývadlo, za druhou stůl, židle a polička na knihy. Lustr tam také visel, ale bez žárovky. Měla jsem veliký hlad, ale pro bolavý ret jsem nemohla jíst. Přišel doktor a povídal: „K oknu mně nechodte, nebo vás stráž zastřelí. Nedávno jednoho takového hlupáka zastřelili.“ Zatím jsem byla ráda, že ležím v posteli, ba ani jsem pořádně ležet nemohla, jen na levém boku a na břicho. Celé tělo mne bolelo a myslila jsem na děti, jak je jim, a na otce, podařil-li se mu útek. Samozřejmě je opravdu hrozný trest, když nemá člověk s kým promluvit, bez zaměstnání, bez knihy, bez rádia, ba i bez světla. Jedinou společnicí mně byla muška, která spávala na lustru a ve dne poletovala po pokoji. Div jsem ji neoplakala, když jsem ji jednou našla na okně mrtvou. Zato z chodeb doléhal do cely hluk, ale takový, o který nebylo o co stát. Každé dvě hodiny se střídaly stráže. Esmani dělali při tom vždy pekelný hluk. Klouzali se po dlaždicích, zpívali a pískali. Za zdí, u které jsem měla postel, byly železné schody a po těch dupávali, že by to mrtvého vzbudilo. Špatnou náladu si vymstili na židech, kteří tam byli na práci. Často jsem slyšela, jak je bili, anebo musili dělat sto i více dřepů a při tom si počítat.

K mojí cele, která byla v krátké chodbičce, stavěli zvláštní stráž. Jen když zaváděl stráž rotmistr, kterému říkali Hamburger, nedal tam stráž, a když přišel někdy do cely, říkal: „Dnes se vyspíte, nebude vám za dveřmi nikdo dupat.“ Dveře špatně přiléhaly, takže stráž slyšely každé moje hnutí, a pak se nahoře nade mnou vězni zlobívali, když jsem na jejich morseovkou klepané zprávy neodpovídala. Strážníci byli různí. Byl tam jeden, který měl kašel a rýmu. Já jsem také zakašlala a voják začal hulákat a vyvracet dveře, že mne musí zabít, že dostal ten kašel ode mne. Mívala jsem také horečné sny, z nichž jsem asi mluvila nebo i křičela. Jednou mne probudily rány na dveře a slyšela jsem hlas: „Nech ji, už se z toho probrala!“ Jiný zas nahlédl do cely a povídal: „Tak to je ta zvědavá paní. Já vás jednou zastřelím, jak se budete dívat z okna.“ Jindy zas, nevím, zda náhodou nebo úmyslně, upustil strážný za mými dveřmi zásobník. Náboje vybuchly a ozvala se rána, jako když vystřelí z děla. Pak se

k němu seběhli ostatní a ptali se, co se stalo. Jak je vidět, o noční zábavu bylo postaráno! Často se také v přízemí vedle převazovny sešla společnost a dlouho do noci hráli na klavír, zpívali a smáli se. Když jsme se jednou pozdě večer vrátili od výslechu a stáli jsme obráceni obličejem ke zdi, zahlédla jsem po očku, jak přichází nalíčená Němka s velkým psem.

Všichni ji vítali, a když zazpívala, tleskali a vesele se smáli. Cela se otvírala pravidelně 3× denně: ráno, v poledne a večer, když přivázeli jídlo a odnášeli kbelíky. Otevřela se i mimořádně, když přišel doktor nebo strážný. Právě po týdnu v neděli odpoledne přišlo ke mně několik vojenských doktorů s pověstným doktorem Pilným a ptali se mne, co mne bolí. Řekla jsem: „Celé tělo.“ Načež se Pilný ušklíbl a řekl: „Byla bita.“ Ale žádný se na moje zranění nepodíval a odešli. Skoro 14 dní jsem ležela oblečená, nemytá a nečesaná. Až před 28. říjnem jsem se na noc svlékla, ráno jsem se umyla a požádala p. Kotouče o hřeben. Odpoledne se otevřely dveře, přišel pro mne p. Kotouč, který byl sám árijec, ale měl za ženu židovku z Mohelna, a zavedl mne do přízemí. Tam ke mně přišel Dr. Hausgenos a ptal se, jak je mně. Řekla jsem, že to ještě ujde, ačkoliv jsem sotva stála na nohou. V tom slyším volat: „Dalibor Šindelka, Przemysl Šindelka,“ a již jsem viděla Dalíka i Přemka vycházet z kanceláře. Dalík se na mne pousmál, ale Přemek byl hrozně vážný. Není divu! Musilo to vše na něho hrozně působit, vždyť mu bylo teprve 16 let. Byli tam i jiní muži a já sama žena. Posadili nás do auta, ten lotr bez prstu si sedl naproti mně a vezl nás na fakultu. Tam si zapsali nacionále, vážili nás, měřili a fotografovali.

Pak nás zavedli do čekárny a za chvíli pro mne ten bezprstý přišel. Vedl mne do své kanceláře, písařku poslal ven a sepsal se mnou protokol. Vzdělání, rodinné a majetkové poměry, počet dětí, věno a jiné. Při zmínce o dětech řekla jsem, že mám dva syny. Bála jsem se prozradit Radka. Ale když pak gestapák pročítal celý protokol a četl tam, že jsem dostala nádhernou výbavu, ač jsem nic takového neřekla, napadlo mne, že byl v našem domě a všechno tam viděl. A hned jsem jednala. Když dočetl, řekla jsem: „Zde mám dva syny, ale celkem jsou tři.“ „A kde je ten třetí?“ „V cizině.“ „Čím je?“ „Poručíkem.“ „Letec?“ „Ne, u pěchoty.“ „No my si to již sami vyhledáme, máme zde celou kartotéku.“ A opravdu podél celé stěny na zemi byly srovnány veliké knihy. Pak si zapálil cigaretu, houpal se na židli a začal: „Vy jste si mysleli, že to bude jak za blbého Rakouska, jenže my jsme chytřejší! Co tomu říkáte, paní Šindelková?“ Řekla jsem: „Nevím, co mám na to říkat.“ Pak se mne ptal na mužovu činnost a s kým se stýkal. Když jsem řekla, že nic nevím, začal na mne řvát: „My dobře víme, co jsi zač. My jsme se o tobě v Ivančicích informovali, že jsi ještě zarytější Češka než tvůj muž a že ten starší kluk dělal kurýra.“ Začal sprostě nadávat, najednou ke mně přiskočil a začal mne škrtit.

„Když tě tady uškrtím, nemusíme tě zítra věšet.“ Pak šel ke stolu, napsal něco na lístek a řekl: „Tak zítra budeš oběšena i s tím starším klukem.“ Vyšli jsme z kanceláře a potkali jsme jiného gestapáka, s kterým se dal do řeči. Měla jsem diskretně odejít, ale poručil: „Zůstaňte

stát.“ Slyšela jsem něco jako: „Řičan, Řičan,“ ale nevěděla jsem, co to znamená. Zavedl mne zpět do čekárny, kde jsem ukazovala Dalovi, že budeme oběšeni. Jeden starší pán šeptal: „Nebojte se, to vás jen tak straší.“ Ale dozorce v čekárně po přečtení lístku díval se na mne nějak soucitně, pak vyšel před drátěnou ohradu, mluvil s nějakou úřednicí a ukazoval na mne. Nakonec s lístkem odešel a za chvíli se vrátil bez něho. Trochu jsem se uklidnila, ale celou noc mne trápila myšlenka, zdali to opravdu neudělají. Litovala jsem hlavně Dalova mladého života. Druhý den ráno, ještě za tmy, přišli pro mne a naložili mne do auta, kde už seděl Dalík. Sedla jsem si vedle něho a celou cestu jsme si šeptali. Řekla jsem mu, nač se vyptávali a že ví i to, že byl Dalík kurýrem. Když jsme přijeli na fakultu, stloukali tam nějaká dřeva a já jsem byla jista, že je to šibenice. Při pohledu na Dalíka pukalo mně srdce. V tom napětí nechali nás hodně dlouho, než začali přivázet jiné vězně. Přivedli nějakého staršího pána tak pobitého, že si nemohl ani sednout. Zdál se mně známý. Možná pan Hanák ze Sokolnic.

Za chvíli někdo volal dozorce ven a slyšela jsem, jak mluví něco o Šindelkovi. A jmenovali Kounice, Ivančice. Napadlo mne zlé tušení a šeptala jsem Dalovi: „Myslím, že chytili otce.“ Zbledl a očekávali jsme s napětím, co bude. A opravdu! Rozlétly se dveře a někdo strčil otce do čekárny. Myslila jsem, že se skácím ze židle, ale pojednou jsem cítila, že se mně z ran spustila krev. Ptala jsem se šeptem muže, co se stalo. Řekl, že to jinak nešlo. Krve byla plná stolička, tekla i po zemi, až to zpozoroval dozorce a ptal se: „Co je vám?“ Řekla jsem: „Teče ze mne krev.“ Vedl mne na toaletu, kde bylo v předsíni veliké zrcadlo. Podívala jsem se do něho a lekla jsem se sama sebe. Vlasy mně úplně zbělely a v obličejí jsem byla žlutá jako z vosku. Dozorce se mne ptal, proč krvácím, a když jsem mu řekla, že mne byli, nechtěl tomu věřit. Zavolal nějakou úřednici, která přinesla vatu a obvazy, ale když viděla kaluž krve, zatelefonovala do kolejí a za chvíli pro mne přijelo auto. Když jsem přišla na převazovnu, byl tam doktor Viener. Podíval se na mne a řekl: „Viděla jste muže?“ Pak řekl: „Musíte počkat, až přijde saniták.“ Zavedli mne do cely a za chvíli přišel doktor Viener pro mne. Dole mne položili na stůl, a když saniták uviděl moje zranění, řekl: „Co ti dva to zas dělali. Takhle rozbité lidské tělo, a zvláště ženské, jsem ještě neviděl.“ Začal čistit rány a stříhat kůži. Pak mne zavázal papírovými obvazy, které spadly dřív, než jsem došla do cely. Musila jsem čekat, až pro mne poslali pana Kotouče, který mi cestou vždy něco pošeptal, že má paní také zavřenou a dva synky studenty u příbuzných.

Způsobil mně velikou radost, když mně dvakrát při návratu z převazovny ukázal Přemek, který byl v cele blízko mne. Byl to vůbec dobrý a jemný člověk. Jednou pozdě večer se potichu otevřely dveře cely, až jsem se lekla, a p. Kotouč přinesl mně kelímek, v němž bylo na povrchu medové máslo a pod ním sádlo. „Schovejte to dobře, ať to nenajdou, a mažte si to na chléb.“ Poděkovala jsem mu a velmi mne potěšila jeho pozornost a pomoc. Občas jsem chodila k převazu. Několikrát jsem měla vysoké hořečky, ale musím říci, že se ke mně chovali dost slušně,

až na mladého medika, kterému říkali Zubaum. Ten byl opravdu sprostý a rozkřikoval se jako pacholek od volů. Jednou zastavilo před kolejemí auto. Židé vyběhli a skládali pět skříní obalených papírem, knihy, prádlo, obuv... A najednou jsem poznala naše věci: Brehmův život zvířat, žluté prošívané pokrývky na postele, Přemkův červený svetr a Dalovu modrou hedvábnou košilku. Srdce mně naplnilo hořkost, ale musela jsem se s tím smířit. Ale čekaly mne horší věci, které mne div nepřipravily o rozum. Jednou odpoledne slyšela jsem otevřeným oknem ženské hlasy, smích a klapání podpatků. Myslila jsem si: Mají zde asi nějakou zábavu, že se sem ty dámičky scházejí. A byla to pěkná zábava: Vše utichlo, najednou salva výstřelů: poprava. A za chvíli zase z revolverů na dorážení. Za chvíli zas a tak asi šestkrát po sobě.

Zacpávala jsem si uši a v té úzkosti, není-li mezi nimi otec anebo některý ze synů, začala jsem se modlit. Nejprve dvě naučené modlitby: Zdrávas královno a Pod ochranu tvou se utíkáme a pak vlastní modlitbu, jak tryskala ze zmučené duše: „Matičko Kristova, chraň nás, chraň a opatruj, nedej nám zahynouti, drž nad námi svou ruku ochrannou, vezmi nás pod svůj ochranný plášť, zaved' nás do domečku, dej, ať tam žijeme jako spokojená rodina, otce nám zachraň, zdraví a život mu zachovej, Frantovi, Karlovi a celé rodině. Synáčka osvoboditele jasného obal svým pláštěm mateřským, ať mu ta zloba neuškodí, ať ho ta špatnost nezničí. Dopřej nám brzy šťastného shledání dřív, než nám zloba zničí životy i zdraví. Nepřipusť roztržnění naší rodiny a udrž její soudržnost jako před lety. Matičko, ty to můžeš udělat, ty jsi paní všemocná, vševládnoucí, vládkyně nebes i země, královna andělů. Jen mne vyslyš, Matičko, Matičko pomocnice, stůj při nás, Duchem svatým nás osvěcuji, řeč nám do úst vkládej, abychom mluvili jen to, čím bychom si neublížili. Svou mateřskou rukou urovnej vše, co by vadilo, uhlad' a zahlad' vše, co by škodilo, všechny překážky odstraň, všechnu korespondenci znič a podobné věci, které najdou v domečku, ať nikomu neuškodí, ať nikoho z nás nezničí. Matičko, když nás zachrániš, do smrti ti budu vděčná na každém kroku, při každém povzdechu, při každé vzpomínce. Každý večer obě tvé modlitby se pomodlím, každou sobotu kytičky k obrazu Matičky černé, která je tam tak opuštěna, budu dávat, jednou za rok děkovnou pouť k Matičce vranovské vykonám, buď s celou s rodinou, anebo s mým mužem drahým, až nám dopřeješ, Matičko, šťastného shledání, všem významným Matičkám se půjdu poklonit, poděkovat, ke všem se půjdu pomodlit. Tatínku, tam na nebesích, dědoušku, tatíčku prezidente, babičko husovská, všichni dobří lidé, všichni dobří duchové přimlouvejte se u Matičky, ať nás zachrání, ať mne vyslyší. Všichni dobří lidé, modlete se za naši ochranu! Tatíčku, tam na nebesích, tys viděl, co tvůj rod vytrpěl pro vlast, kterou tys tolik miloval. Drž nad námi svou ruku ochrannou, abychom v té službě vlasti nezahynuli, a dopřej nám té milosti, abychom se zas brzy sešli svobodni ve svobodné vlasti! Všechny ty mé drahé děti, mé miláčky, mé košičky, mé drahoušky, mé synáčky, mé sokoly jasné, Radečka, Dalíčka a Přemečka, Matičko boží, ochraňuj, zastiň je cípkiem svého pláště, svou rukou

bělostnou, ukazuj jim cestu do bezpečí a dopřej nám té milosti, aby se ty naše děti – hodné, malé, drahé, krásné, šťastně sešly pod otcovskou střechou, a mohly si vyprávovat své životní zkušenosti. Tobě, muži drahý, mužičku, miláčku, drahoušku můj drahý, má láska jediná, ať Matička nalije do duší klidu a míru, ale i odvahy a naděje. Matička boží ať tě chrání a tvou obět' ať ti tisíckrát vynahradí, ať tě mírně vyslychájí a odsoudí. Matičko, dej, ať ty naše tři menší oběti vydají tolik, co ta jeho obět' veliká, ať mu život zachrání.

Zdraví a život mu zachovej, Matičko, a kdyby přišel scvrklý jak stařeček, jen nám ho přiveď, Matičko, abychom mu mohli prokázat úctu, lásku a vděčnost za všechno, co udělal. Mně pak dopřej zdraví, zvláště silných nervů, abych to všechno přestála! Za všechny ukrutnosti nedopřej jim úspěchů, znič je, rozdrť je, zašlápní je svou patou jako hlavu hada pekelného! Hod' do nich hrst svých blesků a znič je, jako zničila Matička boží hostýnská Tatary na posvátném Hostýně. Vysvobod' nás, zachraň nás, pomoz nám, Matičko!“ Tuto modlitbu jsem se modlila několikrát denně, později v koncentráku jen dvakrát denně, ale přidávala jsem modlitby Marie Černohlávkové a Haničky Kvapilové. První zněla:

Tvá láska je můj maják,
kterým si do duše svítím,
když se jak kocábka zmítá
bouří a vlnobitím.

Tys pramen živé víry,
jsi první po Bohu,
k Tvé lásce modlím se,
když dále nemohu.

Z osudu Tvého neznám
dne ani hodiny,
žaluji pouze hvězdám,
vydrž, můj jediný!

A modlitba za vlast:

Ó pane, jenž jsi ztišil
bouří nad vodami svatou rukou,
vír, zemi pod horami
zmítanou strastiplnou mukou!

Ji, pane, ochraňuj
s Maří pannou, všechněch matkou
a uveď do přístavu bezpečnosti
lodičku její vratkou!

Nám cizí hvězdy nocí svítí
a cizí mluva ve sluch bije,
dopřej, ať brzy uslyšíme
domova sladké melodie!

Vyhnaní smutní mezi všemi
zdviháme k Tobě pohled svůj,
ochraňuj naši drahou zemi,
nás, Pane, opatruj!

Takové popravky zažila jsem pak ještě dvě a vždy jsem trnula hrůzou, není-li mezi nimi některý z mých drahých, a litovala jsem těch, které ti bezcitní katani připravili o život. Někdy v listopadu přišli zas pro mne brzy ráno a zavzeli mne na fakultu. To již se nečekalo v předsíni, ale v posluchárně. Den před tím mne neošetřili a sedět na neovázaných ranách celý den na tvrdé židli nebyla žádná slast. Pojednou vešel do posluchárny Trumpeš-Trávníček, úředník univerzity, mužův spolupracovník, kterého jsem poznala, když mu u nás ředitel p. Chudoba vyplácel 50.000 Kč na podporu akce. Poznal mne také, ale tvářila jsem se, že ho neznám. Byl to snad podvědomý odpor k člověku, o němž jsem se později skutečně dozvěděla, že vše zradil. Vedle mne seděl nějaký chlapec, skoro ještě dítě, ze Zbýšova, kterého zatkli pro letáky.

Na fakultě nás nechali přes poledne. Na oběd nás zavedli do truhlárny, kde stolaři opravovali a přetírali nakradený nábytek. Ve velkých bednách byly tam také naházeny různé fyzikální přístroje a jeden německý klacek se v nich přehraboval. Co nemohl rozdělat, prostě kladivem rozbíjel a házel zpět do bedny. „Pádny“ důkaz německé kultury! Odpoledne jsem již nemohla sedět a dozorce mně dovolil stát a přecházet a žádal toho bezprstého, který si tam přicházel vybírat oběti k výslechům, aby mne vzal, že mně není dobře. Ale ten se jen usklíbl a řekl: „Ta nemá na spěch!“

Na začátku prosince slyšela jsem v noci nějaký ruch. Venku bylo světlo a mrzlo, až praštělo. Přitlačila jsem se ke zdi a dívala jsem se oknem, co se bude dít. A viděla jsem, jak vycházel průvod mladých chlapců, ještě dětí, v lehkých šatech a jak nasedali do autobusů. Transport dětí!

8. prosince mne zavedl p. Kotouč k výslechu do přízemí, kde seděli oba lotři, kteří nás zatýkali. Měli již protokol skoro celý napsaný a chtěli vědět, jak dlouho u nás byl Bednář a koho jsme ještě přechovávali. Předemnou odtud vyšel Trumpeš. Dali mně půl hodiny na rozmyšlenou. Přitom se bavili a bezprstý vypravoval, že byl v Kounicích na honě a kolik zastřelil zajců, také nějaké anekdoty aj. Po přestávce jsem řekla, že u nás byl Bednář jen kratší dobu.

Na to mně řekli, že to již vědí od Dalíka. Myslíla jsem, že mne obelhali, ale druhý den mně poslal Přemek moták, kde mně to také oznamoval. Zprvu se říkalo, že budeme já a Přemek propuštěni, ale teď měli proti mně přechovávaní osob říši nepřátelských a pohrozili mně koncentrákem. Jednou zrána p. Kotouč dlouho nešel. Pojednou se otevřely dveře a do cely vběhlo několik židů, kteří dělali, jako by uklízel, a při tom šeptali: „Syn vás vzkazuje pozdravovat.“ Nevěděla jsem, který, ale bylo mně to stejně milé. Poděkovala jsem a jeden z nich, pan Invald z Velkého Meziříčí, mne pak obsluhoval místo p. Kotouče, o němž mi řekl, že ho poslali do Osvěčima. Příliš toho věděl.

Přiblížily se Vánoce – první smutné Vánoce bez rodiny a bez svobody. Vzpomněla jsem na děti, jak je jim asi smutno bez dárků i bez stědrovečerní večeře. Strava byla stejná jako každý jiný den, žádné přilepšení. Myslela jsem si, kdyby dali dětem alespoň jablíčko z té naší

bohaté sklizně, kterou u nás se vším ostatním ukradli. Minul i Nový rok a hned po něm řekl mně jednou pan Invald: „Váš muž vás pozdravuje, je na konci této chodby a máte mu někdy napsat.“ Ono se to řekne napsat, ale jak? Vzpomněla jsem si, že hned po příchodu jsem nalezla na zemi špičku tužky, kterou jsem položila na okno. Na obálku maminka dopisu napsala jsem špičkou krátkou zprávu a podstrčila jsem ji p. Invaldovi, aby ji odevzdal muži. Tak jsme vyměnili několik motáků a muž mně poslal také půl svojí tužky.

Byla jsem ráda, když mně muž napsal, že je Dalík v cele nad ním a že se dorozumívají morseovkou. Byl tam i nějaký lékař, který rovněž morseovkou radil mužů studené obklady na srdce, které ho začalo zlobit. Jednou mně p. Invald prozradil, že chtěl otec vyskočit z okna a že již napsal dopis na rozloučenou. Musil mně jej přinést k přečtení. Zaplakala jsem nad ním a byla bych si jej ráda schovala na památku. Ale musila jsem jej zničit, abych neuškodila sobě nebo někomu jinému. Muži jsem hned napsala, aby vypustil černé myšlenky z hlavy a podařilo se mně ho uklidnit. Napsal mně: „Děvuško moje, ty ani nevíš, jak tě mám rád!“ Ta jeho slova byla mně útěchou v dalším životě.

Jednou večer slyšela jsem zpěv. Zpívali národní písně a také Dobrú noc a Volha Volha. Podle směru jsem hádala, že to asi zpívá osazenstvo manželovy cely. A opravdu! Druhý den se mne ptal, zdali jsem poznala jejich zpěv. Ale naše korespondence brzy přestala. Přišel p. Invald a řekl: „Teď toho musíte nějaký čas nechat. Včera jsme měli prohlídku a já jsem při ní držel celou dobu váš lístek v ústech.“

Asi v polovici ledna jsem slyšela scházet se schodů více lidí. Blízko mé cely se zastavili, voják vyvolával jejich jména a každý z nich musil říci rok narození. Najednou jsem slyšela: „Přemysl Šindelka,“ a Přemkův hlas: „1925“. Byl ze všech nejmladší. Odcházeli z kolejí, ale tehdy jsem ještě nevěděla, kam. Teprve později jsem se z dopisů babičky dozvěděla, že je Přemek v mauthausenském pekle.

A 20. ledna se rozlétly dveře cely, vstoupil Dr. Hausgenos a řekl: „Oblečte se rychle a vemte s sebou všechny věci. Za půl hodiny ať jste hotová.“

Sbalila jsem si trošku prádla, oblékla kabát a již volal doktor: „Poďte!“ Ptala jsem se: „Kam, pane doktore?“ „Neptejte se a poďte.“ Sedla jsem do auta, kde již bylo několik lidí, a jeli jsme na Cejl, kde byla uvězněna většina žen. Dali mne tam na nemocniční celu a za dva dny jsem jela ještě naposledy do kolejí k převazu. V čekárně byl p. Invald, vyvalil na mne oči a šeptal: „Já jsem řekl vašemu muži, že vás poslali domů. A kde jste?“ „Na Cejlu.“ Vyběhl ven, šel asi pro muže, protože jen jsme sešli o několik kroků níž, viděla jsem otce, jak běží na převazovnu. Zastavil se, usmál se na mne a vešel do dveří. To jsem ho viděla naposled. Na Cejlu jsem zůstala v nemocniční cele do soboty odpoledne. Byla tam zajímavá společnost. Byla tam zlodějka, která právě měla soud pro vyloupení obchodu při zateknutí. Přišla od soudu, stoupla si před kříž a hlasitě prosila o ochranu. Jiná, ještě mladá žena s chlapečkem v peřince, byla tam pro podvod. Všechny

jsme chovaly. Byla tam také Lída Leišnerová, s kterou jsem se první seznámila.

V sobotu odpoledne přišel dozorce a vyndal Lídu a mne na transport. „Za půl hodiny pro vás přijdu.“ Vůbec jsem to nečekala. Lída to již věděla a všechny mně pomáhaly s přípravami. Rozloučily jsme se a dozorce nás odvedl do malé místnosti, která již byla plna žen. Jedna z nich mně půjčila šátek na hlavu, jinak bych musila jet prostovlasá. Převedli nás do transportní cely, kde bylo plno prachu a kde jsme strávily neděli.

Večer jsme zpívaly několik písní. A nakonec Kde domov můj, při níž se mnohé zlomil hlas. Časně ráno nás vzbudili a odvezli na přerovské nádraží. Bylo ještě tma a všude plno sněhu. Potkávali jsme lidi od vlaku a poznávala jsem mezi nimi známé ze Sokolnic. Náš transport čítal 46 osob, 45 Češek a 1 nemocná Jugoslávka Jerica. Všechny se znaly z Cejlu, jen já jsem byla mezi nimi cizí. Jely jsme dost pohodlně osobním vlakem až do Prahy. Ale tam nám ujel zrychlený vlak a jely jsme až druhým do Drážďan. Když jsme v Českosaském Švýcarsku opouštěly vlast, zazpívaly jsme „Zasviť mi, ty slunko jasné,“ a všechny jsme plakaly. V Drážďanech jsme vystoupily a zavezli nás do věznice, kde nám dali protivnou sladkou polévku. Tam jsem viděla esmana, který mě hlídal na fakultě. Byl tam klíčníkem i dozorcem. Zavedli nás do cely, kde již bylo více žen. Dostala jsem se naštěstí na lavici ke stolu, na nějž jsem položila hlavu a dřímala. Které si lehly na slamníky, měly ráno ve vlasech vši.

Ráno jsme jely zas na nádraží, po poledni jsme dojely do Berlína, kde jsme přisedaly. Když jsme seděly ve vlaku, řekl nám dozorce, kam jedeme. Na stěně byla mapa, na níž jsme viděly, že Ravensbrück je na severozápad od Berlína v Meklenbursku. K večeru jsme dorazily na místo. Již přivítání bylo víc než odstrašující. Čekal na nás velitel lágru se skupinou dozorkyní, které měly na řemenech velké psy. Ti na nás vrčeli a cenili zuby a teprve později jsme se přesvědčily, co dovedou. Nasedly jsme do aut, která nás zavezla až před bránu.

Byla to brána do pekel, která se za námi uzavřela na 3 a ¼ roku na nekonečnou řadu hodin, dnů, týdnů a měsíců!

Zavedli nás nejdříve do koupelny, kde nás vysvlékly úplně donaha, vše nám sebrali, i snubní prsteny, dali nám mýdlo a ručník a poslali nás pod sprchy. U které objevili vši, tu ostříhali dohola. Když jsme se vykoupaly, musely jsme nahé defilovat před mladým vojenským doktorem a vrchní dozorkyní. Každá musila říci, proč je zavřená. Když viděl moje zranění, poslal mne k doktorce, aby mne ošetřila. Byla to Češka a ptala se mne: „To tě tak pobili? Máš děti? Ať tě pomstí!“

Pak jsme dostaly prádlo, pruhované vězeňské šaty a krátký kabát bez podšívky. Na hlavu nám dali šátky, vlastně půlky šátků, které se v zimě zavazovaly pod bradu a v létě na babku. Na nohou jsme měly šedé vlněné punčochy a dřevěné pantofle nebo boty. A v těch jedněch hadrech jsme pak chodily několik měsíců. Když jsme byly hotovy, zavedly nás na 16. blok – blok přírůstků, kam přicházely všechny nové. Bylo plno sněhu, ve kterém jsme ztrácely dřeváky, a tak je nakonec každá popadla do ruky

a běžela v punčochách. Na bloku již všecko spalo, jen v jídelně bylo na malém kousku trochu slámy. Ležely jsme na boku těsně jedna vedle druhé, jako herynci. Když se obrátila jedna, musela se obrátit celá řada. Ráno jsme viděly, že v ložnici je celá řada postelí prázdná. Hrozně jsme se polekaly, když jsme viděly jídelnou procházet muže, jak jsme myslely. Zatím to byly ostříhané ženy. Nikdo by nevěřil, jak ztvrdnou rysy ženské tváře, jsou-li vlasy ostříhány.

Ještě za tmy nás vzbudili a musily jsme na apel – nástup po desíti v řadách za sebou. Hned první den jsme byly svědkyněmi hrozné scény. Z protějšího bloku vyšla nějaká nemocná žena, která na kaluži uklouzla. Dozorkyně k ní přiskočila a bila ji a kopala. A po apelu zas. Dívaly jsme se ustrašeně na sebe, neboť jsme viděly, co nás čeká. Vrátily jsme se na blok, kde nám štubová Berta přidělila postele a místa u stolu. Blok byl dřevěný barák rozdělený na dvě části A a B. Každá z nich měla jídelnu a větší ložnici. V jídelně bylo několik stolů s lavičkami, skříňky na nádobí a kamna, v nichž se topilo. V ložnici stály řady postelí vždy tři nad sebou jako na lodi. Na slamníku bylo prostěradlo, pod hlavou poduška vycpaná slamou a na přikrytí pokrývky v modro bíle kostkovaném povlaku. V ložnici se netopilo a bývala tam velká zima, až se na stěnách tvořily rampouchy. Na chodbě byly záchody, umývárna a kancelář. Celý blok spravovala „bloková“, která měla k ruce dvě „štubové“ a několik „zimmerdienstek“ – uklízeček. Bylo nás tam mnoho: Češky, Polky a Němky. Každý blok měla na starost jedna dozorkyně. Měly jsme hroznou mrchu, která nás týrala, jak mohla. S oblibou prohlížela šaty a punčochy. Nahnala nás všechny do ložnice a odtud jsme po jedné vycházely kolem ní s obuví v ruce a musily jsme zvedat ruce i nohy a otočit se před ní jako baletky, nemáme-li něco roztrhaného. A běda, když objevila díрку. Hned byla výplata hotovými.

Po obědě, který byl zprvu hojný, šlo se zase na apel pracovní. Pletly jsme ve volných chvílích punčochy, a tak jsme chodily na apel mezi „štikerky“. Ty byly vydány na pospas trhu na otroky. Jak jsme stály v řadách, procházely dozorkyně s Němkou Fischerovou, také vězeňkyní, která se vydařila na drába, a vybíraly z děvčat na těžkou práci.

Toho jsme se bávaly celé dva měsíce, pokud jsme byly na 16. A večer zas byl apel sčítací, aby věděli, zdali se vrátily všechny z práce. Když se přepočítali anebo některá chyběla, nechali nás stát několik hodin, popřípadě celou noc. Ale to znamenalo stát několik hodin jako sochy bez hnutí v mrazu nebo dešti. Nedovede si představit, kdo to nezažil.

17. února přišel se na náš blok podívat velitel lágru. Náhoda tomu chtěla, že otevřel právě skříňku, v níž měla štubová v misce jídlo a rukou v bílé rukavici hrábl do guláše. Díval se pak hloupě na umazanou rukavici. Jedna mladá Polka se neudržela a vyprskla ve smích. Velitel se rozzuřil a poručil: „Všecko před blok!“ Tam nás seřadili a zavedli před bunkr, jak říkali vězení. Tam jsme stály za trest při -32°C pět hodin bez oběda. Okolo vězení byli na kruzích uvázání psi, kteří se na nás sáпали a štěkali.

Rozestavili nás hodně řídce, aby nás severák líp profukoval. Zprvu jsme stály klidně, ale pak nás pud sebezáchovy nutil poskakovat a házet rukama, abychom nezmrzly. Jedna padla do sněhu, ale řekli: „Simulantka,“ a musila stát dál. Když nás pustili, šla Štubová na týden do vězení a my zpět na blok. Měly jsme nohy úplně ztuhlé a některým omrzly. Za několik dní dostaly jsme čísla, která jsme našly u šatů na rukáv a u kabátů na prsa. Od té doby jsme přestaly být lidmi a staly jsme se čísla. Měla jsem číslo 9193. Češek tam v tu dobu bylo ještě málo. Převládaly Polky a Němky, cikánky. Každá se musila naučit, jak odpovědět na dotaz:

„Kamila Šindelková, Schutzhaftling Nro 9193.“ Která neuměla německy, mohla si s tím polámat jazyk. Později jsme dostaly vinkle tj. trojúhelníky, jichž barvou a označením se odlišovali vězňové. Političtí měli vinkle červené a v nich písmena značící jejich národnost. My Češky jsme měly T = Tscheche. Jenom Němky neměly žádné písmeno. Zlodějky a pašeračky valut měly vinkle zelené, cikánky a prostitutky (tak zvané asociálky) černé, Biebelforšky (hledačky v bibli – zvláštní sekta) fialové a židovky žluté s červenou nebo černou barvou a ženy sporné národnosti modré. Biebelforšky uctívaly Jehovu a byly odpůrkyněmi války a Hitlera. Zprvu je chtěli násilím přinutit, aby se své víry zřekly. Trápili je hladem, těžkou prací, sebrali jim slamníky i pokrývky, polívali je za mrazu vodou, bili je a kopali. Pak změnili taktiku a slibovali jim, že je pustí domů, když podepíší, že se své víry zřekly. Ale zase marně. Rozdělili je na bloky a nutili je chodit na apel. Když nechtěly jít, musely je tam ostatní zanést. Ale ony nestály. Sedly si na zem – a mohli je bít jak chtěli, neposlechly. Později si přece vybojovaly, že s nimi lépe zacházeli a dali jim lehčí práci. Byly pěkně a čistě oblečeny a chodily za bránu uklízet byty dozorkyní a gestapáků. Až jsme měly čísla, teprve jsme směly na lágrovku, jak se říkalo hlavní ulici, a teprve jsme se trochu rozhlédly. Ravensbrück (zvaný „Mamutí tábor“) byl v smutném, bohem zapomenutém kraji, uprostřed lesů a jezer, kde nebylo ptactva, ba ani vrabců. Jen vrány a straky poletovaly nad táborem. Zato tam byla spousta potkanů.

Dala jsem si jednu chléb zabalený do čistého kapesníku vedle sebe na postel, protože se v noci ze skříněk ztrácel. Do rána byl kapesník rozkousaný a chléb také. Přivezli tam veliké kočky a ty je vychytaly. Teprve později, když jsme dostávali balíčky a bylo dost drobečků, objevili se vrabci. Často jsme viděli přelet vodního ptactva, buď čápy nebo labutě, jindy volavky, ale také orly, káně a jiné dravce. Celý lág byl obehnán vysokou zdí, na níž byly napjaté dráty nabitě elektrinou. Ačkoli se dalo i přes ně přelézt, jak dokázala jedna Jugoslávka. Přehodila přes dráty několik pokrývek a po těch přelezla. U jezera však usnula a psi ji vypátrali. Nevím již, co se s ní stalo. Když některá byla již syta těch táborových slastí, skočila do drátů, jak se říkalo tomu způsobu sebevraždy. Všechny ostatní pak musily jít okolo a dívat se na ni.

Tábor se ustavičně rozšiřoval a přistavoval. Všechny práce dělaly ženy. Až teprve později, když byl zřízen vedle našeho i mužský tábor, přicházeli pod vojenským dozorem muži dělat různé řemeslné práce. Ale ženy tahaly

vozy místo koní, ženy válcovaly cesty (zapřaženy v těžkém vále, což připomínalo otroky ve starém Egyptě), ženy byly natěračkami, ženy zasklívaly okna, ženy spravovaly zámky, ženy vařily, praly, šily, nosily z kuchyně těžké kotle s jídlem a zas prázdné odnášely, přinášely na blok chléb ze skladiště, zašívaly, páraly a sešívaly kožešiny, pletly a spravovaly punčochy, svetry aj.

Stavěly silnice, skládaly z lodí cihly, uhlí a pracovaly v továrně Siemens, dělaly hračky a jiné umělecké předměty, šily prádlo a šaty, čistily záchody – no zkrátka vše. Lidská práce byla zadarmo, materiál nakradli. A tak se jim to hospodařilo! Jediné, co bylo opravdu krásné, byla krásná obloha, zvláště východy a západy slunce. Někdy to byly tak podivné barvy, že kdyby to namaloval malíř, řekli by mu určitě, že je to fantazie – od zelené a modré přes žlutou a oranžovou až do rudě červené. Ale co to bylo platné, když pod tou nádhernou oblohou žili tak bezcitní a nenávidní a na druhé straně zas tak nešťastní lidé. Dva měsíce jsme žili poměrně klidně na 16. Štubová Berta, ač Němka, měla ráda české písně. Někdy v neděli odpoledne udělala takovou besedu, na níž jsme zpívaly střídavě s Polkami a Němkami. Po dvou měsících nás dali na německý blok 5 a odsud jsme pak byly přiděleny na práci do dílen. Začaly jsme párat kožichy a hned napoprvé jsme měly noční směnu. Ty noční směny mučily nám zdraví. Ve dne se člověk nevyspal a v noci musil jít do práce. Nejlépe páraly kožichy cikánky, které z krásných kožichů nadělaly za chvilku kupu hader. Brzy zjara sebrali nám pantofle a punčochy a musily jsme chodit bosy, ačkoliv byl ještě mráz. Lágrovka byla vysypána škvárami, a tak si dovedete představit tu chůzi: píchalo to i záblo. Když jsme stály 2 až 3 hodiny apel, nebylo divu, že hodně děvčat onemocnělo.

Také se objevily, hlavně u Němek, různé boláky a vředy z přechlazení krve. Na taková bolavá těla byl hrozný pohled. Později jsme se dostaly na 19. blok, kde byla česká bloková Berta Šindlerová a kde jsme byly pohromadě s Polkami. Bylo tam čisto, ale hrozný hlad. V létě r. 1942 jsme umíraly hladem. Sedm týdnů jsme měly den co den trošku ve vodě vařeného zelí a pět zapařených smradlavých bramborků. Byl takový hlad, že ženy jedly slupky z brambor, odpadky, trávu, prostě vše, nač přišly. Před smrtí hladem nás zachránilo jen to, že nám dovolili před Vánoce posílat z domu balíčky. Tenkrát začaly průjmy, horečky, rúže aj. Kdo byl nemocný, hlásil se do nemocnice. Chodila jsem tam přes tři měsíce k převazu a na podzim jsem tam tři dny ležela právě na sv. Václava s průjmem a omdlíváním. Bylo štěstí, že tam bylo hodně našich děvčat, které zas nám Češkám hleděly pomoci. Napadá mi Hanka, Božka, Míla, Zdenka, Jarmila aj. Z klidu devatenáctky nás vyrušilo nové stěhování. Za deštivého odpoledne musily jsme posbírat všechn svůj majetek: prádlo, nádobí a pokrývky a stát několik hodin na lágrovce. Ruce nám už mohly upadnout, protože do bláta nemohly jsme nic položit. Blokové nás chodily okukovat a všechny nás chtěly, protože tam Češky měly dobrý zvuk. Vyhrála to Damita, mladá Polka z Poznaně, která byla dobrou organizátorkou a také nahoře zapsána. Byly jsme zprvu na 11. a později na 8. bloku samé Češky.

Bloková a štubová Marylka byly Polky. Jen druhá štubová Jiřina Svobodová z Prahy byla Češka. Ale s oběma Polkami jsme dobře vycházely, zvláště Marylka, polská šlechtična, byla velmi slušná a jemná. Brzy se našemu bloku říkalo „Musterblock“ nebo také elitní blok. Že jsme tam byly samé Češky, mohly jsme pěstovat i trochu kultury. Tam se přednášelo, zpívalo, recitovalo, slavil se Štědrý den se stromečky a Silvestr. Helenka Dobová, profesorka z Prostějova, přednášela o Wolkerovi a jiných osobnostech. Milada Šimčíková, učitelka z Valašského Meziříčí, žákyně nesmrtelné Emy Destinové, zpívala árie z oper, Lidka Peškařová, učitelka z Rajhradu, zajímavě vypravovala na různá témata, Nina Gurská kreslila zdařilé karikatury a tančila balet, Anička Kvapilová nacvičila několik sborů a hromadnou recitaci Máchova Máje, Anča Řezníčková vypravovala po hanácku různé příběhy, Růža Česaná vypravovala děje různých loutkových her, Marie Zápotocká vypravovala o svém pobytu v Rusku, hlavně na Krymu, M. Sládková o svých cestách po Itálii aj. Také spousta básní a jiných plodů ducha se vyrojilo. Morava byla čestně a čestně zastoupena. Kdysi přišla na blok neobvyklá návštěva – Lagerkomandant. Ptal se, jak si s blokovou rozumíme, když je Polka. Některá mu řekla: „Vždyť jsme přece Češky a polsky rozumíme.“ „Vy nejste Češky, ale Němky česky mluvící.“ Ten šalamounský výrok se ujal a užívaly jsme ho k různému vtipkovaní. Zapomněla jsem se zmínit, že jsme se jednou dostaly všechny za bránu na politické, kde měli naše akta, podepsat „Schutzhaft“, z něhož jsem se dozvěděla, že jsem odsouzena do koncentráku na doživotí.

Za branou byl zcela jiný život. Tam byly vilky esmanů a dozorkyní, garáže, skladiště, králičí a slepičí farma, chov vepřů a hus, skleníky a pařeniště, továrna Siemens, ale také krematorium. To celé dny a noci kouřilo a po celém lágru bylo cítit zápach ze spáleného masa a kostí. Některé starší z krejčovských dílen vybrali a poslali nás šít slaměné boty. Po nějakém čase chodily jsme do práce za bránu, kde postavili tři bloky, v nichž se pletly ze slámy copánky na boty, šily boty a pletly z palachu rohože. My jsme sbíraly, čistily a do kytic svazovaly slámu, z níž se po máčení a napařování pletly pevné copánky. Na rákos jezdily cikánky na ostrov Rujanu na dva měsíce.

Za pěkného počasí byla příjemná ta dvacetiminutová procházka za bránu. Horší to bylo v dešti a pak ta hrozná kázeň. Tam měla hůl stále práci a jak byly nespravedlivé! V kantině čili prodejně dalo se občas něco koupit. Tak jednou prodávali česnek. Protože jsme věděly, že je česnek zdravý, skoro každá si ho koupila. Ale Němky byly proti česneku nějak zaujaté, snad jim příliš páchne. A tak nás jednou na Pinsenplatzu, jak se za bránou říkalo, překvapili, že nás nepustili do bloků, ale nechali nás stát venku. Kolonky, dozorkyně z vězňů, i skutečné dozorkyně prohledávaly a u které našly česnek, dostala bití, co se do ní vešlo!

Jenom jedna dozorkyně nikdy nikoho neudeřila, ba naopak, když ty druhé někoho ztloukly, nepozorovaně pohladila nebo přinesla náplast.

Občas jsme kupovaly, jenže ne za peníze. Peníze, které nám z domu posílali, si prostě správa lágru ponechávala.

Místo peněz dali nám bony, zvláštní poukazy, za něž se kupovalo. Byly to bločky rozdělené na čtverečky o různých hodnotách od 1pfeniku až do 1 marky – v celkové hodnotě 4 marek. Občas oznámili, že se budou vydávat poukazy, a pak jsme pro ně chodili do tzv. „Schreibstube“, kde jsme musily podepsat, že jsme peníze dostaly. Ale ku konci se nedostalo vůbec nic koupit.

Hroznou obtíží v táboře byly zprvu blechy a později šatní vši. Dostaly se do lágru s uniformami z fronty a hrozně se rozmnožily. Byly nejen hrozné a obtížné tím, že se rychle množily, ale i nebezpečné tím, že přenášely nakažlivé nemoci, zejména skvrnitý tyf.

Později jsme přešly k pletačkám. Naší kolonkou byla M. Sládková z Prahy. Pletly jsme dlouhé punčochy ze šedé vlny (dvě za týden, jednak pro potřebu lágru, jednak do obchodu na prodej). 19. května 1943 procházela jsem se po práci chvíli venku a potkala jsem M. Sládkovou, která se mne ptala: „Slyšelas již?“ „Dostali Němci nátěr?“ řekla jsem. „Ale ne, to se týká tebe. Děvčata z lesní kolony přinesly nějaký vzkaz. Jdi na blok a tam se to dovíš!“ Spěchala jsem do bloku a tam mi dívky řekly, že když se vracely z práce, volal na ně nějaký vězeň: „Pozdravujte Šindelkovou – blok 8.“

Podle popisu jsem myslila, že se jedná určitě o otce. Hned jsem se u M. Sládkové dovolila a s Andělkou, kolonkou lesní kolony, jsem se domluvila, že mne vezme do práce v lese, abych tam popřípadě uviděla svého manžela. A opravdu 20. května odpoledne jsem šla s lesní kolonou do práce. Viděla jsem, jak ženy mýtily les, ryly lesní půdu a měnily ji v pole a zahrady, které pak osazovaly ovocnými stromy a květinami. Na několika místech byly kolem lágru strážní věže, z nichž hlídaly strážce pracující vězně. Mne poslala Andělka zalívat stromky před blok, kde měl být můj muž. Již cestou stále na mne volala jménem, aby upozornila, že jsem tam. Když jsem se dostala až k bloku, ukázal se v okně muž, na nějž jsem volala: „Mílo, Mílo!“ Dal prst na ústa na znamení, abych nemluvila. Mříže v okně sice trochu zkraslovaly podobu, ale byla jsem si jistá, že je to otec. Pak nás odvedl zahradník zalívat jinam. Tím více jsem prosila v modlitbách, aby to vydržel a trnula jsem hrůzou, když jsme slyšely, že v mužském táboře někoho pověsili. K modlitbám přidávala jsem od té doby tři písně: „Vyleť sokol biely pták“, „Tichá voda do Dunaja zapadá“ a „Pridi ty šuhajko“, které patřily jenom mému drahému. Umiňovala jsem si, že až se jednou shledáme, že mu budu ukazovat více citu a že jej budu nazývat něžnými jmény, po čemž vždy touživala.

Malovala jsem si krásnými barvami, jak pěkný život provedeme, jakou radost budeme mít nad dětmi a jak vůbec budeme prožívat krásný podzim života.

Z Ravensbrücku odcházely transporty do různých továren. Jednou, když jsme klidně pletly, přišel velitel lágru a pozorně si nás prohlížel. Všechny mladší vybral a poslal je do továrny v Nov. Brandenburgu. 2. února vypravili veliký transport starých a nemocných žen do Lublína. Z nemocných mnohé již cestou zemřely a později, když odjely z Lublína do Osvěčima, i tam jich mnoho zahynulo. Tak bývalá náčelnice hanácké župy sokolské Anča

Řezníčková z Přerova, jemná a hodná paní Horká z Pardubic, které Němci popravili dceru a zetě, také tam vydechla duši. Které to vše přečkaly, vrátily se později k nám.

Strava byla čím dál horší a bylo jí také stále méně. Vinu na tom mělo špatné zásobování a pak, že kuchyňský personál rozkradl velkou část toho, co patřilo do kotlů. V Siemensu, kde měli svoji kuchyni, na niž dozírala Jarka Tausigová z Brna, měli stravu mnohem lepší. Na podzim přestali nám dávat brambory a také zeleniny bylo méně. Ale esmani měli stále všeho dost.

Během doby vznikla v táboře dvě nová zaměstnání: metařky a policajtky. První dbaly o čistotu tábora, druhé zas udržovaly kázeň. Mezi oběma bylo hodně Češek.

Těžké byly tresty za různá provinění. Nejlehčím trestem bylo stát několik hodin před vězením. Horší bylo bití anebo vězení, o němž se mluvily hrozné věci.

Mořili tam lidi hladem, zimou a v nejspodnější části, kam se dala napusit voda, i strachem ze smrti utopením. Když nechtěla některá mluvit, napustili vodu, která stále stoupala a nechtěla-li se ubohá utopit, promluvila. Úplně středověkým trestem bylo vyplácení pětadvacíti, popřípadě i více ran na zadnici. Pro vykonávání toho ortelu byla vybrána zvláště silná svalnatá žena. Odsouzenou položili do zvláštního koryta, připoutali řemeny a za dozoru lékaře a dozorkyně nastala výplata. Po takovém trestu zůstala obyčejně postižená v bezvědomí. Trestnou stanicí byl také „Štráfblok“ = trestný blok, kde byla hrozná kázeň a těžká práce. Odměnou za práci byly rány.

Jedním ošklivým, naštěstí řídkým, důsledkem dlouhého odříkání a soužití byla lesbická láska, která zvláště mezi Němkami nalezla obliby. Pojí se k tomu zvláštní příhoda. Naproti našemu bloku stával na apelu německý blok, jehož bloková, usměvavá kyprá blondýna s dolíčky ve tvářích, před svým blokem stále poskakovala, byla plná života. Vedle ní stála vždy vytáhlá snědá Němka. Jednou při apelu přišla vrchní dozorkyně a začala blokovou i její sousedku políčkovat. Nevěděly jsme, co se stalo. Pojednou poručila: „Obě svléci!“ A když již stály jen v košilích a kalhotách uprostřed lágrovky, začala ukazovat modřiny a hrozně je bila. Dostaly pak na záda tabulky s potupným nápisem a musely tak projít celou lágrovkou. Z blokové stal se za trest obyčejný „häftling“ a musila chodit jako ostatní do práce, takže ji bujnost brzy přešla.

Podobně, když chytili jednu nešťastnici, která se pokusila o útěk a přivedli ji zpět. Připevnili na záda tabulku s nápisem: „Již jsem zase zde.“ Musila jako odstrašující příklad projít lágrovkou a byla bita ze všech stran. Hrozným dokladem a hanbou německé „kultury“ byli tzv. „králíci“ – rozuměj pokusní. Byly to mladé Polky, asi 40, zvláště vybrané krasavice z lublínského transportu. Lublínský transport říkalo se Polkám, které se se zbraní v ruce postavily na odpor násilnickým uchvatitelům. Ze msty za to použili jich němečtí doktoři k příšernému pokusu. Rozřízli jim po celé délce lýtka a z holenních kostí vytahovali jim morek. Po ráně špatně srostlé zůstaly jim hrozné, i přes punčochy patrné, jizvy. Nohy jim slábly, takže ku konci chodily některé už o hůlce. Když se blížili Rusové,

chtěli Němci odstranit tento doklad své zvrhlosti a nařídili, aby všechny operované přišly do revíru. Ale Polky věděly, co je čeká, poschovávaly se na různých blocích a do revíru nešly. Tak si zachránily život.

Kdysi se rozkřiklo po táboře, že se několika Polkám podařilo uprchnout za pomoci esmanů. Aby tomu zamezili, dali nám civilní nakradené šaty, na nichž byly našité černé kříže z daleka viditelné,

Stejně hroznou zvrhlostí byl „Abstrich“. Občas hlásili jména žen, které mají přijít na „Abstrich“. Zprvu jsem nevěděla, oč se jedná, až později jsem pochopila, že je to vlastně sterilizace žen. Cikánky se té proceduře podrobily všechny.

Charakteristickou událost vypravovala nám jedna Němka, která měla muže na frontě. V jejím bydlišti byli zaměstnání polští zajatci. Jeden z nich ji prosil, aby mu vyprala prádlo. Ze soucitu mu vyhověla a bylo zle. Někdo ji prozradil a za to „pošpinění rasy“ byla potrestána úplně středověkým způsobem – stála na pranýři. Ostříhali jí vlasy, zatáhli ji ku kostelu na jakýsi podstavec, dali jí na prsa tabulku, na níž bylo napsáno její provinění, a každý, kdo šel okolo, měl na ni plivnout. Říkala nám, že se třásla hrůzou, aby ji neviděly její děti. Nakonec ji poslali do koncentráku a muž se s ní musel dát rozvést! Darebáckým způsobem se dělo také vydávání balíčků. Pokud to měl na starost esman, ještě to ušlo. Ale jak to dostala do rukou dozorkyně, sudeťkačka z Prahy, která se nám s oblibou chlubovala, že pojedje do Prahy, prošťourala kde co. I chléb a bábovky rozkrajovala, aby tam nebylo nic zapéčeno. A když na něco přišla, zabavila celý balík. A co se jí z jiných balíčků hodilo, prostě sebrala a házela do připravených prádelních košů, které se pak odnášely za bránu. Ale nakonec i na ni došlo. Zapletla se do nějaké aféry s kradenými kožichy a skvosty a byla snad za to popravena.

A zas přišlo nové stěhování. Odešly jsme na 26. blok, kde byla sice většina Češek, ale měl tu nevýhodu, že měl pokažené záchody a musilo se chodit přes ulici na latrínu, což bylo velmi nepříjemné, zvláště v noci nebo když přšelo.

Tehdy nastala i v práci změna. Někdy jsme pletly, jindy zas zašivaly a spravovaly punčochy, ponožky, svetry a rukavice pro celý tábor. Jednou si usmyslili esmani, že budou hrát kopanou. Jeden z nich přišel na náš blok a nařídil, že během dvou dní musí být hotovo několik párů podkolenic. Byl s tím hrozný spěch a ty, které byly tou prací „vyznamenány“, neměly času se najíst ani vyspat.

V roce 1944 zlikvidovali Osvěčim a jeho zbytky i s jejich metodami přestěhovali k nám do Ravensbrücku. Tehdy také postavili plynovou komoru, v níž pak mizely ženy po stovkách. Z několika tisíc cikánek i s jejich krásnými dětmi zbylo jich jen několik. Také ženy staré a nemocné ztrácely se nepozorovaně.

Nemoci řádily v lágru čím dál hůř. Byl to tyfus, skvrnitý tyfus, ledvinové choroby i tuberkulóza, na niž ženy houfně umíraly. Zemřela i doktorka Míla Janů, jako oběť svého povolání. Nakazila se skvrnitým tyfem a přidal se ještě nějaký zánět. U ní jedině udělali výjimku. Dovolili ji obléknout do bílých šatů, dát jí do rakve a ozdobit

květinami. Její mrtvola byla vystavena v umrlčí komoře a my Češky směly jsme se s ní rozloučit. Ani jsem tam nešla, když jsem slyšela, že se okolo na zemi válí mrtvolky žen a dětí.

Mrtvé ženy odvážely Němky, které se k tomu přihlášily, po dvanácti až čtrnácti nahé, naházené na sebe jako dřevo. Tam visela z vozíku hlava, tam zas ruka nebo noha. Byl to příšerný pohled, ale stálým opakováním zvykli jsme i na to.

Tehdy zemřela divadelní ředitelka Monika Jeřábková – Vrbenská, Zdeňka Růžičková z Lidic, Pavlínka, krásné děvčátko z Domažlic, jediná dcera svých rodičů. Češky byly dlouho odolné, ale došlo i na nás. Jenom z Lidic umřelo asi 40 žen. 24. února 1944 zemřela Fanča Lysová, která pocházela z Ivančic. Ranila ji mrtvice. Těšila se vždy, jak budeme spolu chodit do parku na Réně. Krásnou a milou Milenu Fischerovou (Nina Balcarová), matku dvou dospělých dcer, která se vždy těšovala, jak je povede do tanečních, a která dostala tuberkulozu, udušili v plynu. Tragický byl případ Slávky Valečkové, která přestála Lublín i Osvěčim a po návratu v Ravensbrücku zemřela.

Mezi 25. a 26. blokem bylo nezastavené prostranství, na němž si hrávaly cikánské a židovské děti. Najednou se tam objevili muži, udělali kostru, přes kterou napjali plachty. Říkaly jsme tomu „Hitlerův cirkus“. Tam ubytovali polské přívrženkyně Němců, tak zvané Volksdeutsche. Byly nám směšné svou nadutostí, se kterou tvrdily, že jim Němci ponechají všechny věci, které si z Polska přivezly. Říkaly: „My nejsme přece žádní vězňové, nás vzali Němci pod ochranu.“ Věděly jsme, jak ta „ochrana“ vypadá, a proto nás nic nepřekvapilo, když asi za dva dny přijelo nákladní auta a všechny jejich věci odvezla. Ubytování v „cirkuse“ bylo hrozné. Byla tam pouze na zemi nastlaná sláma, na níž ženy spaly, jedly a vykonávaly všechny potřeby. Sláma se brzy proměnila ve hnůj a kolem „cirkusu“ byl tak příšerný zápach, že jsme si zacpávaly nosy, když jsme šly okolo.

Teprve později plachty strhli, nahradili je prkny a dovnitř dali postele. Nikdy nezapomenu na vtělený obraz lidské bídy, který jsme spatřily, když jednou dozorkyně vykázala osazenstvo cirkusu. Jako poslední šla vysoká bledá žena, která vypadala vznešeně i přesto, že byla oblečena v umazané šaty, které se za ní plně špíny a kalu vlekly po zemi. Od té doby byl cirkus plný, protože nás v táboře pořád přibývalo.

Tehdy byly stále a náhlé prohlídky, které dělal obávaný Pflaum prasečkář. Když jsme byly již uštvané stálou nejistotou, domluvily jsme se, že se přihlásíme všechny Češky, až budou vybírat na transport. Když jsme nastoupily, viděly jsme, že ty chytré mezi námi nejsou. Vybrali nás, ale byl to divný transport! Dali nás za dráty, poslední řadu bloků oddělily drátěným plotem a stráže nás hlídaly. Ostatní děvčata se nesměla s námi stýkat, jen někdy se s námi za zády stráží domlouvaly přes plot. Která mohla, hleděla se odtud dostat, ale všem se to nepodařilo. A jednou odpoledne přišla pohroma! Bylo to v úterý před Velikonocemi. Bloková nám oznámila, že bude zas prohlídka, ku které se máme zout a do pasu vysvléci. Za chvíli při-

šel doktor, vybral skoro všechny, na blok se jich vrátila malá hrstka. Vybrali nás v celém lágru asi 6.000 a hned večer nás zavedli do zničujícího lágru, kterému říkali Uhhkrmark.

Tam nás nacpali do malé místnosti, kde jsme ležely skrčeny na holé zemi. Jedna z děvčat se začala hlasitě modlit a vtom dozorkyně vyrazila okno a křičela: „Ticho, kdo se to zde modlí k matce Boží?!“ Ráno po apelu nás zavedli na blok, kde jsme poznaly, jak se německá bestialita ani ve vězeňském rouše nezapře. Byla tam policajtko, která měla místo hole v ruce něco masivního, podobného kopisti na mísení chleba. Tím tloukla ženy hlava nehlava. Když udeřila, jen to zadunělo a mnohá žena pod ranou klesla na zem. Vůbec tam byla přísná kázeň a jídla málo. Ráno se nesnídalo a když jsme stály na apelu, sedla si štubová se svým štábem k oknu a pily kávu. Zacházely s námi vůbec tak, jakoby řekly: „Stejně zemřete, na vás už nezáleží.“ Dalším zlem bylo, že na bloku nebylo vůbec vody. Latrina, na niž se chodilo, byla hrozně nešikovně (možná úmyslně) udělána, takže se kolikrát v noci stalo, že tam některá z děvčat spadla. Musila volat o pomoc, aby jí noční hlídka pomohla. Byly tam dvě Němky, které měly privilegované postavení, že ve dne spaly a v noci hlídaly. Kromě nich byly ještě vojenské strážce na věži. Představte si situaci takové ženy v latrině vymáchané, když na bloku nebylo vody. Když přišla na cizí blok, vyhnaly ji, až se pak nad ní přece někde ustrnuly a daly jí vodu na vyprání a umytí.

Když jsme ve středu odpoledne stály na apelu, stala se zvláštní příhoda. Přišla k nám mladá hezká doktorka z Prahy v průvodu malého esmana. Ten se nás ptal: „Tady jste samé Češky? Já Prahu dobře znám, já jsem tam vojákoval, ale pocházím ze Spišské Nové Vsi.“

Jedna Pražanka dodala si odvahy a zeptala se doktorky: „Je to pravda, paní doktorko, že nás všechny pošlete do plynové komory?“ „Nesmysl, kdo by si bral životy vás zdravých na svědomí?“ Ale přitom se ohlédla na esmana a přitom se významně ušklíbala. Poznaly jsme, že je s námi zle, že se jedná o naše životy. Teď na samém, jak jsme z novin vyčetly, sklonku války. Bylo nám úzko při vzpomínce na vzdálený domov i naše drahé, které snad už víckrát neuvidíme. Zmíněná žadatelka šla po apelu za esmanem, aby jí pomohl, že má doma malé děti. Za chvíli přiběhla a volala: „Holky, on mně slíbil, že nás zachrání. On je velitelem zničujícího lágru.“

Anežce Stratilové přinesla dozorkyně dopis jejího manžela, kterým se obrátil její manžel na správu lágru s dotazem, proč mu žena tak dlouho nepíše. Dovolili jí napsat zvláštní dopis – Sonderbrief. Přišla za mnou, abych jí jej napsala. Psala, že je zdravá, že se má dobře (ó té ironie), co jí má manžel poslat a že se již těší na brzké shledání. Druhý den byl zelený čtvrtek. Stály jsme zas hladové několik hodin apel a po nuzném obědě znovu. Na apelu musely jsme se zout a za chvíli přišel osvěčimský doktor, veliký silný chlap v ovčím kožiše, a začal výběr. První stály Polky, z těch vybral, pak z Jugoslávek, již i 18 našich děvčat vybral a vtom se přihnal velitel a volal: „To jsou již samé Češky!“ A na pokyn doktorovy ruky procházely jsme po celych řadách.

S námi to dopadlo dobře, ale hůře bylo těm ubohým obětem německého běsnění. Vybrali jich 1.040 a odvedli je do zvláštní místnosti, kde byla i okna zabetonována. Litovaly jsme je a dlouho jsme debatovaly o tom, co bude s námi. Byly různé názory. Některé tvrdily, že nás všechny pošlou do plynu, jiné se těšily, že to není možné, aby tolik zdravých lidí usmrtili. Pak jsme ulehly, ale v noci nás někdo vzbudil. Ubohá Anežka Stratilová, žena mlynáře z Uherského Brodu a tchyně plukovníka Svobody, kterou také vybrali na smrt, vyrazila lať v bedně okna, vylezla oknem a přišla za námi. Prosila nás, abychom jí pomohly a usedavě plakala. Objímala nám nohy a prosila: „Děvčata, proboha vás prosím pomozte mně, schovte mě někde, anebo mně poradte, co mám dělat.“ Bylo nám jí hrozně líto, protože jsme věděly z dopisů jiných děvčat, že zahynul již dříve v Mauthausenu její vnuk Mirek, student, syn p. plukovníka i oba její synové, statní mlynáři, jeden z Uherského Brodu a jeden z Nezamyslic, a že teď hrozí smrt jí. Rády bychom jí byly pomohly, ale nemohly jsme – byly jsme úplně bezmocné. Přemlouvaly jsme ji, aby si vzala svoje věci, a stále jí něco chybělo. Ptala se: „Kde je můj černý mníšek? Nevidíte jste můj mníšek?“ Ale pak se utišila, lehla si a spala. K ránu vzala svoje věci a odešla.

Na Velký pátek jsme zase stály apes a nastalo velké počítání a prohlížení čísel.

Dozvěděly jsme se, že z těch vybraných některé utekly a že budeme stát tak dlouho, dokud je nenajdou. Stály jsme několik hodin, ale pak jsme se dozvěděly, že je psi vyslídili v hromadě smetí, do které se chudinky jako krkci zavrtaly. A večer nastala hrůza! Když se setmělo, přijela nákladní auta a začali ubohé odsouzené nakládat. Byl to příšerný pohled, jak je dozorkyně i policajtky bily a házely do aut. Některá z ubohých plakala, některá křičela a prosila, jiná se bránila, několik jich zešílelo a několik jich padlo raněno mrtvicí. Některá z našich zpívala: „Kde domov můj!“ Naházeli mrtvé mezi živé a odvezli je. Celou noc jsme nespaly a čekaly jsme, co bude s námi. Ráno jsme se dozvěděly, že na Bílou sobotu byla plynová komora zbořena, takže na Velký pátek byla to poslední oběť, kterou komora pohltila.

S učitelkou M. Jindřichovou z Prahy zažily jsme zvláštní příhodu. Procházely jsme se o vzkříšení před bloky a vzpomínaly. Zaslýchly jsme, že za námi někdo jede na kole a chtěly jsme vyhnout. Ale stal se zázrak! Byl to velitel, vyhnul se nám, a když nás míjel, pozdravil: „Gute Nacht!“ Na lágrovské zvyky věc přímo neslychaná! Řekly jsme obě česky: „Dobrou noc!“ Když jsme to vypravovaly ostatním, nechtěly tomu věřit, protože tam bylo ve zvyku při ne dost rychlém vyhnutí ušetřit pořádnou ránu nebo kopanec. Buď to byla jedna bílá vrána v celém Ravensbrücku, nebo věděl, že se blíží Rusové. Mořili nás tam ještě několik dní hladem a těžkou prací, ale tomu nejhoršímu jsme přece unikly.

Chodily jsme na louku brzy ráno rozhazovat kompost. Při pohybu na zdravém vzduchu byly jsme při chuti, že bychom byly kamení kousaly, ale dostaly jsme v poledne do hrníčku trochu špinavé vody ze zeleniny a malý kousek chleba, takže jsme byly stále hladové. Odpoledne jsme šly na louku znovu a večer nám dali trochu černé kávy.

Když jsme tak 3 až 4 dny pracovaly, poručila dozorkyně, že nepůjdeme dřív k obědu, dokud vše nedoděláme. Pracovaly jsme pilně a viděly jsme, jak z brány odcházejí celé proudy žen do starého lágru. Bylo nám to divné a říkaly jsme si, že se asi něco děje a že snad na nás zapomněli. Když jsme po práci přišly na blok, nedostaly jsme vůbec žádný oběd. Štubová nám řekla, že kočí náš kotel s jídlem vylil. Šly jsme hladové zase na louku, ale pouze pro náradí. Vše jsme musily důkladně očistit a zanést do skladiště. Přitom řekla kolonka dozorkyni, že jsme ještě nejedly. Divila se a slíbila, že pro nás něco udělá. Telefonovala Lagerkomandantovi a ten dovolil, aby nám místo oběda dala porci chleba. Když nám dávala chléb, šla okolo naše štubová, Volksdeutsche, a volala: „Tak již nedostanete na bloku žádný chléb.“ Ale musila nám jej dát. Pak nás seřadili a v lůjáku vracely jsme se do starého lágru. Stály jsme před koupelnou a policajtky nám prozradily, že nám vše seberou. A opravdu! Svlékli nás donaha a sebrali nám nejen privátní věci, ale i dopisy a různé drobnosti, které jsme chtěly přivést svým drahým.

Po vykoupání dali nám krátké tenké šaty a bez punčoch, bez šátek a bez pokrývek poslali nás na blok. Tam jsme spaly čtyři na jedné posteli – vždy dvě a dvě proti sobě. Třáslly jsme se zimou a mnohá to odnesla kašlem a rýmou. Ale to neznáte Češky! Ještě týž den snášely nám prádlo, šaty, punčochy a šátky, abychom se mohly obléci. Ale brzy nás z 31. rozstrkali na různé bloky. Větší část nás přišla na cikánský blok. Cikánek tam bylo sice jen několik, ale měly obsazeny všechna vlivná místa. Bylo s námi zle, protože odchodem do zničujícího lágru jsme pozbyly zaměstnání a byly jsme považovány za „Verfügbaré“, to znamenalo, že nás mohli vybrat i použít ku každé práci. První dny jsme chodily za bránu, kde bylo velké skladiště peřin. Byly srovnány ve veliké dřevěné kolně a napolo již shnilé. Místo přední stěny byly zavěšeny různé i perské koberce. Slunce do nich pražilo, déšť se do nich lil, a tak byly zničené. Když jsme tam přišly, utvořily jsme 2 řady od vchodu až na písčité prostranství. Podávaly jsme peřiny jedna druhé a kladly je na písek nebo trávnik. Přitom lítalo peří na všechny strany, že bylo vše jako zasněžené. Když již nebylo místa, svlíkaly jsme peřiny, které ještě byly v povlácích. Když peřiny po jedné straně oschly, obracely jsme je na druhou. Mezi peřinami byla i spousta různých polštářů. K večeru dopravovaly jsme peřiny zas do skladiště. Při těch cestách za bránu viděly jsme, že je takový lágrov vlastně loupežnickou skrýš.

Byly tam věci naloupené po celé Evropě v ceně mnoha milionů korun. Ať to byly látky, nebo skleněné, plechové i porcelánové nádoby, prádlo, šatstvo, obuv, pokrývky, celé bedny stříbrného náčiní, mnoho aut, motocyklů, jízdních kol a jiných různých věcí, zkrátka vše, nač si člověk vzpomene. Poslední dny nakládali vše do vagonů a odváželi. Později nás brali na písek. Přehazovaly jsme písek jedna druhé, až poslední jej házela do údolí, které se pískem zasypávalo.

Jednou šli okolo nás muži, Poláci. Jeden z nich volal na naši kolonku, Polku, nezná-li jeho ženu. Ta přisvědčila a hned odpoledne přivedla Polákovu ženu s námi na písek. Bylo to dojemné shledání! Objímali se, líbal jí

tváře i ruce a nevěděl, co má radostí dělat. Z novinových i tajně vyslechnutých rozhlasových zpráv jsme věděly, že jsou Němci na ústupu a že se Rusové blíží. Často jsme si povídaly, jak se odsud dostaneme, zda nám otevrou brány, které byly již dvě, a pustí nás, anebo zda nás tam nechají a utekou sami, anebo zdali nás napřed nezničí buď letecky anebo vyhozením do vzduchu. Mluvílo se také o tom, že za bránou stojí autobusy mezinárodního Červeného kříže, který prý nás dopraví buď do Švédska, nebo do Švýcarska. Debatovaly jsme také o tom, jak nám bude, až se ta pekelná brána s posměšným nápisem „Arbeit macht frei“ před námi otevře a jaké bude doma uvítání.

Mnohé byly tak naivní, že si představovaly, že na ně čeká doma roh hojnosti, z něhož se posypou samé lahůdky. Jiná se zas těšila, že si pochutná na domácím chlebě, až si bude moci do něj zakrojit. Jiná zas si dělala laskominy na pivo a víno. Já jsem říkala: „Děvčata, představte si, až toto vše bude jenom ošklivým snem!“ A když si některá malovala, jak ji doma uvítají, říkala jsem: „Já vím, že nás doma nikdo nepozná a že se k nám ani nebudou hlásit. Půjdu po ulici, potkám známou, nepozná mě, potkám švagrovou, nebude se ke mně hlásit!“ Ze svých spolutrpitelek musím se zmínit alespoň o některých. Byly tam moje krajanky Ježková a Juranová z Rosic, Völklová z Kounic, Dvořáková, Knoblichová, Maasová a Bábinka z Brna, sedmdesátiletá „bábi Zaoralová“ z Nezamyslic, Filka Vrbecká z Kroměříže, učitelka Milada Šimčíková, učitelka Venuška se sestrou profesorkou Jarkou z Valašského Meziříčí, Anča Baklíková z Třebíče, Růža Vitkovičová z Husovic, obě Bajzákovy, matka s dcerou, od Velkého Meziříčí, Drtílková, Drahná a Mařenka z Ostravy, Skopalová z Olomouce, Ondušová ze Slovácka, Rajtová a Štěpánová ze Studénky, jiná dvojice sester z Valašska, několik žen ze Štramberka, Hanzlíková, Ticháčková, Němcová, Rýdlová a M. Palachová z Přerova, Lída Leischnerová a Hela Dobová z Prostějova, Anička Fridrichová a Srněnská, M. Krzáková z Uherského Ostrohu, Anežka Stratilová z Uherského Brodu, M. Pavlatská, Libuška Hoblíková, příbuzná rodiny Kolaříkovy z Valaš. Meziříčí, která byla celá popravena i s rodinou snoubenky jednoho ze synů. Byla s námi také sestra kaplana Petřka známého z aféry Heidrichovy, jako jednoho z kněží, kteří ukrývali Heydrichovy mstitelé. Také celá Petřkova rodina byla buď popravena nebo zemřela v Osvěčimě, až na jedinou dceru, která přišla do Ravensbrücku z Osvěčima. Musím vzpomenout i usměvavé Jarky Tausigovy, Mařenky Čoupkové z Komína, Sedláčkové a její sestry Konšty Bořky Holečkové a Jarmily Novotné. Byla tam i Bahlharová z Týnečku u Olomouce, starší žena od Hranic, hezká učitelka Otilka ze Vsetína, Krista Panyová, Štefka, Františka Bláhová, matka Hálová se dvěma dcerami, švagrovou a neteří. Mou dobrou přítelkyní byla Liduška Peškařová z Rajhradu. Z Čech byla zastoupena hlavně Praha: Růža Česaná Jorhová, B. Sirotková, Kaňková, Linhartová, M. Zápotocká, Dušková, M. Jindřichová, M. Sládková, Mastníková, Katuška Rozumová, Milena Šeborová, M. Černošlávková, Ryva, naše zpravodajka, Truda Heřková, Prokopová, Bálková, Tomy Kleinerová, Božka Klič-

ková, Zdeňka Nedvědová – Nejedlá, Hilda Synková, sestry Rybářová a Rajchlová, malířka Albína a její přítelkyně Zdeňka, Lenka Neumanová, Bittnerová, Anežka z Ledče, matka Lišková s dcerou, Pavlátová, Míša a jiné. Byly tam celé Lidice s veselou Miladou Romovou její maminkou paní Černou, mlynářka Lišková s maminkou, pí Studničková s dcerou, Pavla Prümichová, Maštalířová, Kárníková se třemi dcerami, slečna z fary, paní učitelová Pechová, Fialová, M. Rákosová, M. Hamrlíková, Em. Heřmanová aj. Z ostatních to byla Julinka Prokopová, M. Seidlová, M. Pětníková, Škrdlantová s dcerou, pí Horká, Smutná, Bořka Matoušková, Černíková s dcerou, Zemanová, Klásová, Anička Vopičková, Andělka s matkou, Jarka Břídkosilová aj. Která tam byla sama a měla svoje drahé doma, nebyla na tom tak zle, jako my, které jsme měly uvězněné celé rodiny a vzpomínaly na své děti a muže. Trnula jsem vždy strachem, aby Přemek nedostal tuberkulózu a aby se Dalovi nevrátila ledvinová choroba. Také na Radka jsem vzpomínala. Myslíla jsem, že je v Anglii, ale měla jsem jednou zvláštní sen. Viděla jsem Radka v Africe na poušti, jak se k němu plíží Beduin s nožem v ústech. Křičela jsem: „Dej pozor, dej pozor!“ Sníla jsem tak živě, že se mne děvčata ráno ptala, na koho jsem to křičela. Po návratu jsem se dozvěděla, že se sen shodoval se skutečností. Ale málokdy jsem plakala. Poručila jsem si: „Nesmíš plakat. Lítost by ti škodila. Nevrátila bys se domů!“ A silou vůle jsem dokázala, že jsem se slzám ubránila.

Odehrávaly se tam i rodinné tragédie, když muž nedočkavý se dal rozvést, oženil se s jinou a připravil tak ženě novou bolest. I svobodní mládenci zapomněli na svoje trpící děvčátka a oženili se s jinou, jak se to stalo Jarce Řídkosilové. Bylo mně líto těch mladých žen, které po krátkém, jedna dokonce dvoudenním, manželství žily odloučeny od mužů, popřípadě i malých dětí. Některé také v táboře porodily, ale děťátka neviděly, protože je ti Herodesové hned utratili. A tak v děláním plánů a v těžké práci utekly i poslední tři týdny měsíce dubna. Dozorkyně na bloku – jinak hodně zlá – na nás Češky poměrně slušná, nám oznámila, že vyjdeme z lágru. Máme prý být připraveny, a jak pro nás přijde, všechny současně vyjít. Nastal den naší zdánlivé spásy, 28. duben – přesně na den 3 ¼ r. od doby, kdy mne tam zavřeli. Dozorkyně pro nás přišla, vzaly jsme věci a stály jsme před blokem. Nějaká úplně neznámá dívka přišla ke mně a dávala mně svoje boty, že by se mně v pantoflích špatně šlo. Šly jsme kolem revíru, kde stála u okna Růža Česová, mávala a plakala. Dali nám ještě balíčky Červeného kříže, o které nás předtím okradli. Ale co to bylo platné, když jsme neměly chleba, který se před tím dlouho nevydával. Šly jsme k bráně, ale stala se nám nehoda. V bráně odpočítali určitý počet – ty pustili – a my ostatní jsme musily čekat.

Pak nás roztrhli, že jsme se s některými pak již neviděly. Po chvíli pustili i nás. Za bránou sice byla auta, ale na ta nakládali svoje věci dozorkyně a esmani. Vše bylo na útěku před Rusy. Došly jsme kousek od tábora na křižovatku a nemohly jsme dále. Po silnicích jely řady vozů s evakuovanými uprchlíky, vojsko, tanky, dobytek,

no hrozná směs. A do toho jsme měly zapadnout ještě my. Ve Fürstenbergu zas jsme stály. Utvořila se tam úplná zácpa. Konečně se proud hnul a my s ním. Teprve později jsme pochopily, že nás na svém útěku táhnou s sebou, abychom je svou přítomností chránily před bombardováním. A tak jsme šly stále v pětistupech vedle proudu utíkajícího vojska i uprchlíků. Šly jsme přes města a lesy, přes kopce a louky. Na jedné louce u potoka jsme předcházely uprchlíky a tu jsem zaslechla, jak jeden z nich povídal ženě: „Ty všechny umrou, z těch ani jedna nedojde!“ Trochu to se mnou škublo a již jsem měla po radosti. Když jsme k večeru odpočívaly v příkopě u silnice, viděly jsme v dálce ohromné výbuchy. Země se chvěla a sloupy ohně šlehalý až k obloze. Některá řekla: „To je Ravensbrück.“ Zůstaly jsme zaraženy a vzpomínaly jsme na ty, které tam zůstaly. Ale esmani řekli, že je to muniční továrna. Šly jsme lesem a poslouchaly jsme tak vzácný zpěv ptáků.

Pak jsme sešly z cesty na travnatý úhor, kde jsme ulehly. Dobře bylo všem, které měly pokrývku. Já jsem ji zahodila, nemohla jsem to vše unést. A v noci se z blízkého lesa ozval slavík, jehož překrásnému zpěvu a tlukotu jsme naslouchaly až do svítání. Ráno jsme v cestě zas pokračovaly. Byla neděle a na to nedělní odpoledne tak brzy nezapomeneme. Odpočívaly jsme v lese a děvčata dělala ohničky, aby si uvařila kávu nebo čaj z amerických balíčků. Najednou začali esmani běhat, všechny ohničky rozkopali, a již zde byli letci. V lágru jsme je rády viděly, když dělali nálety na Berlín. Cítily jsme se tam bezpečny. A když některý den nebylo slyšet hukot letadel, říkaly jsme: „Co to, že dnes chlapci nepřiletěli?“ Ale v lese nám nebyla jejich návštěva příliš vítána. Asi dvě hodiny trval nálet, větve padaly ze stromů, nad námi to rachotilo a již jsme se loučily se životem. Radost jsme i při té hrůze měly z toho, jak dříve proti bezbranným ženám tak hrdinní Němci byli zbabělí a jak se přímo zavrtávali do mechu. Když vše utichlo, pokračovaly jsme v cestě. Prošly jsme lesem, ve kterém proti sobě stály dvě řady letadel a odkud jsme přišly na letiště. Jen jsme na ně vstoupily, ozval se hukot a chlapci zas přiletěli. Ale veselo nám nebylo. Byl to hrozný hluk. Nad námi letadla, kolem nás německé aeroplány, které se rozjížděly těsně kolem nás.

Cesta špatná a dozorkyně utíkaly z místa hrůzy a již se o nás nestaraly. Vyšly jsme na silnici, po které jsme se dostaly do lágru. Nevím, byl-li to Malchov či Mirov, kde jsme udělaly zastávku. Tábor byl již tak lidmi přeplněn, že jsme seděly nebo ležely na chodbách nebo v uličkách mezi postelemi. Celou noc bylo slyšet bombardování. V tom lágru byla podzemní munička. Když jsme šly ráno okolo letiště, viděly jsme tam trosky mnoha letadel. Šly jsme stále dál a povíдалo se, že jdeme do Hanoveru, anebo do jiného přísného lágru. Při východu z lágru se střílelo, a zabili snad několik děvčat. Putovaly jsme celý den krásnými lesy. K večeru přišel rozkaz zastavit se a čekat. Až se již úplně setmělo, šly jsme dál. Před námi šly Polky, které slavily májovou pobožnost a jejich vážné zpěvy vypadaly v lese ponuře, přímo strašidelně. Ironizovala jsem sama sebe a šeptala jsem si do té hrůzy Máchovy verše: „Byl první máj, byl lásky čas.“ Došly jsme k řece a tam se nám

vysvětlilo zdržení. Němci vyhodili most přes řeku a udělali provizorní most. Naházeli desky na jakési podstavce a po tom jsme přecházely. M. Jindřichová, která podporovala Fialovou, spadla chudinka. Naštěstí ne do řeku, ale na spodní vrstvu desek. Pomohly jsme jí, chvěla se na celém těle, a šlo se dál. Na noc, totiž až k ránu, jsme přišly do druhého lágru, kde jsme ležely mezi bloky za silného mrazu. Chvěly jsme se zimou i hladem. V tom lágru se čachrovalo s jídlem za cigarety nebo konzervy z balíčků Červeného kříže, jinak se nedostalo. Byly jsme rády, když jsme odtud vyšly. Byla tam nějaká napjatá atmosféra. Šly jsme dál přes frontu a hořící lesy, na všech stranách bylo vidět požáry a záplavy ohně na obloze. Před hořícím lesem příběhl esman k dozorkyni a řekl: „Do toho pekla je přece nepovedeme!“ „Rozkaz je rozkaz!“ řekla a šly jsme dál. A v tom lese jako by se skutečně otevřelo peklo. Země se chvěla, děla duněla a les hořel. Zvláštní bylo, že se žádné z nás nic nestalo, ovšem až na otlačené nohy, plné puchýřů. Hrozně na mne působilo, když jsem viděla prvního mrtvého koně ležet u cesty. Je to velmi smutný pohled a vzpomněla jsem si na Šrámkovu báseň o mrtvém koni. Horší bylo, když jsme později viděly ležet u cesty mrtvolu mužů. Zprvu jsem se odvracela, ale pak mne napadlo: „Co kdyby to tak byl otec!“ a dívala jsem se na mrtvé ubožáky, ale zdáli se mi všichni stejní. Procházely jsme velkým městem a byly jsme zvědavý, co to asi je. Ptala jsem se několika chodců, ale vždy místo odpovědi pokrčili rameny. Vypadalo to, jako by nás ta „nadrasa“ neuznávala za hodny odpovědi. Přišly jsme do nějaké vesnice, kde se mělo nocovat.

Ustlaly jsme si na slámě u zdi na dvoře velkostatku a chystaly jsme se ulehnout. Příběhl esman a nutil nás k odchodu. Nevěděly jsme, co máme dělat. Některé tam zůstaly, jiné šly dál. Nějak jsem se odtrhla od své skupiny a najednou jsem zůstala sama. Připojila jsem se ke skupině francouzských Polek a klopýtaly jsme po mezích, až jsme se dostaly na silnici. Na silnici bylo boží dopuštění: po stranách hromady zbraní a uniforem. Po chvíli jsem slyšela ženský hovor a poznala jsem Emilku Heřmanovou a Božku Matouškovou, s kterými jsem putovala dále. Spěchaly jsme a nohy nás již bolely. Ocitly jsme se v pasti. Před námi a po obou stranách dělostřelba a zpět se nemohlo. Tak jsme musily kupředu. Šly jsme skoro celou noc a bylo již k ránu, když jsme již nemohly dále a lehly jsme si na mez u silnice, třebaže byl mráz a tráva plná jinovatky. Přidalo se k nám ještě několik našich děvčat. Po krátkém odpočinku jsme prošly Lübzem a ještě dvěma vesnicemi a došly jsme až do městečka, kde stranou silnice v kotlině u rybníka stálo několik stodol. Před těmi jsme zahlédly naše děvčata, sešly jsme k nim a ubytovaly se ve stodole. Po tom odpočinku na zmrzlé trávě hrozně jsem nastydla, dostala jsem horečku, silný průjem a úplně jsem ztratila hlas. Jen jsem šeptala.

Vyspaly jsme se na slámě, ošetřily nohy, vypraly v rybníce kapesníky a drobné prádlo. Zaslechly jsme několik výstřelů a vtom již dívky, které byly venku, příběhlý s já sotem a vypravovaly, co se stalo. Náhle projeli městečkem Američané, došlo k menší přestřelce, Němci zahodili zbraně, utekli nebo byli zajati. Pak se Američané stáhli

zpět a městečko obsadili Rusové. Tím slavným dnem byl 3. květen 1945. Nastal jásot k nepopsání. Objímání, smích i pláč, nepopsatelný pocit vrácené svobody. Co pak následovalo, nebylo již tak pěkné, ale to již revoluční nálada i touha po odvetě asi s sebou přináší. Mnohá děvčata, zvláště Jugoslávky a Rusky rabovaly vozy uprchlíků a opuštěné byty uprchlíků. Brzo nosily prádlo, šaty, obuv, maso aj. a vypravovaly, jaké zásoby jsou nakupeny v některých domácnostech. Vyspaly jsme se tam i druhou blaženou noc, ale ráno přišel rozkaz vyklidit městečko. Mezi děvčaty nastalo rokování, jak se odsud dostaneme domů. Některé chtěly vzít vůz a koně a jet domů. Celkem jsme byly bezradné. Odpoledne se domluvily Filka Vrbecká s Bořkou Matouškovou, že vyjdou, aby ještě za světla došly do Lübzu. Mně řekla jedna z nich: „Vy asi nepůjdete, když máte horečku.“ „Půjdu,“ odpověděla jsem a třebaže jsem se sotva držela na nohou, vstala jsem a nechala jsem tam celou hromadu věcí, které mně ostatní nanesly, a šla jsem pomalu za nimi. Pak jsem se rozešla. Filka mně do kopce pomohla a šly jsme společně. Cestou nás předjížděly s velkým rachotem mohutné ruské tanky, které spěchaly na pomoc Praze. V nejbližší vesnici jsme viděly stát v opuštěném statku malý vozík. Zorganizovaly (ukradly) jsme jej a jely jsme v dešti dál. Prošly jsme i druhou vesnicí a došly jsme do Lübzu. Přidala se k nám ještě skupina děvčat s M. Pětníkovou. Ty měly větší vozík. Poslali nás do jednoho dvora, kde bylo již více Češek, které tam měly vůz s koňmi a nás hned vyháněly. Byl tam pořadatel s páskou na rukávu. B. Matoušková šla za ním a žádala ho, aby nám vykázal nějaký slušný byt. Slíbil a po chvíli nás zavedl do opuštěné vily, kde jsme pak asi 5 dní odpočívaly. Vařily jsme na sporáku a všechny společně jsme se stravovaly tím, co jsme ukradly: králíka, morku aj. Pak jsme se dozvěděly, že se dostane koupit maso a chléb. Bořka se vypravila do města a přišla s novinou. Sešla se s děvčaty, která byla ubytována v cukrovaře, a ta jí řekla, že po poledni vyjízdí z přístavu loď se skupinou Češek, které se chtějí vrátit domů po Labi. Přihlásila nás hned tak. Rychle jsme poobědvaly a spěchaly jsme do přístavu. Vozíky jsme nechaly na břehu. Vstoupily jsme na loď, kde nám vykázali místa a za nadšeného zpěvu naší národní hymny jsme vypluly na cestu k domovu. Ale naše radost netrvala dlouho. Asi po dvouhodinové plavbě se loď zastavila. V řece byla překážka: vyhozený most. Musily jsme nejprve odstranit trosky, abychom mohli plout dále. Jeli jsme zas kousek a historie se opakovala. Plavba byla ztížena tím, že za zříceným mostem, byl postaven nízko nad vodou náhradní dřevěný most. Nastalo vyjednávání s ruským vojenským velitelstvím v Parchinu, ale žádali po nás, že musíme náhradní most po rozebrání zase uvést do bývalého stavu. To byl úkol nad naše síly, ale pak se celá věc vyřešila jinak. Za mostem byla stará opuštěná loď plná špíny. Tu jsme nejdříve vyčistili, pak vše přenesli a jeli jsme dál. Ale zase ne daleko. Vyskytla se nová překážka. Na jednom místě byla protržena hráz kanálu a voda unikala a rozlévala se po lukách, kde bylo plno bělostných racků, kteří však tropili pekelný hluk. Tím voda v kanále klesla a my jsme uvázli na mělčině. Naši plavci v čele s p. doktorem, vůdcem naší výpravy, vypluli

na loďce k průlomu a ucpali jej deskami, drnem i starou loďkou. Tím se stav vody zvýšil a mohli jsme pokračovat v cestě. Ale za chvíli zase most v řece. Připevnili na konstrukci ocelová lana a táhli jsme tak dlouho, až se nám podařilo cestu uvolnit. Rusové zásobovali nás masem a jinými věcmi. Pluli jsme skoro 14 dní, ale cesty nám málo ubývalo. Nakonec přišli Američané, loď nám zabavili i se zásobami a Rusové nás dopravili na nádraží. Starší se vezly, mladší šly pěšky za praporem. Tam jsme v čekárně přespalí, dostali jsme chléb a ráno se vypravil p. doktor pro informace na hlavní nádraží. Měli jsme štěstí. Ten den odjížděl první vlak na východ. Přešli jsme rychle, nasedli a jeli stále k východu. Jeli jsme dlouhým vlakem, který vezl vystěhovalce do Polska, Ukrajiny a nás. Cestou jsme viděli rozbitá a zničená města. Zvláště Berlín poskytoval obraz úplné zkázy. Byla to jen hromada zdí a zohýbaných travers. Jen tu a tam proděravěná stěna připomínající kulisu na divadle. Na berlínském předměstí stáli jsme celou noc. Vzbudila jsem se a podívala jsem se na měsícem ozářené trosky a musila jsem si protřít oči, abych se ujistila, že je to skutečnost. Přejeli jsme německé hranice a v Polsku jsme se dostali až do Poznaň. Měli jsme přeseďat, ale přejeli jsme. Objeli jsme celou Poznaň, krásné město s mnoha kostely, přejeli jsme dlouhý dřevěný most přes Vartu a dojeli jsme do stanice Poznaň II. Tam však vlak nezastavil a teprve v polích jsme vyskákali z jedoucího vlaku. I při tom jsme měli štěstí, že se nikomu nic vážnějšího

Nestalo, až na nějaké to odřené koleno. Vrátili jsme se zpět do stanice, kde stál nákladní vlak s ruskými vystěhovalci, kteří se vraceli s dětmi, dobyt看kem a nářadím na vrchovatě naložených vozech do vlasti. Nahoru na to všechno naložili nás. Některá klečela, jiná stála na jedné noze a držela se rukama. Že se to neobešlo bez slovních šarvátek je jisté. Blížili jsme se oklikou domů, ale jednu nevýhodu to cestování mělo, že bylo příliš zdlouhavé a že se celou, skoro 10 dní trvající cestu nikdo nestaral o naše zásobování. Na polích byly ještě brambory v krechtách. Když blízko nich vlak zastavil, rozběhli jsme se pro brambory, nasbírali třesek a klestí, udělali podél trati ohníčky, přinesli vodu a vařili jsme buď brambory nebo bramborovou polévku nebo kávu a čaj. Toto cikánské vaření bylo spojeno s rizikem. Vlak se totiž náhle rozjel a některá z děvčat zůstala na trati. Růžence Bajzákové od Vel. Meziříčí stalo se při vaření hrozná neštěstí. Udělala si ohníček a vařila kávu. Přišla Jugoslávka a žádala, aby jí dovolila na jejím ohni rozehřát sádlo. Růža svolila a po chvíli, právě když se sklonila nad oheň, aby zavařila kávu, vylétla zátka a rozpálený tuk vletěl děvčeti do obličeje. Hrozně vykřikla, chytla se za obličej a nařkala, že nevidí. Lenka a jiné sestry hned ji ošetřily. V nejbližší stanici vyhledala pomoc Červeného kříže, ale dlouho neviděla. Naštěstí však zůstal zrak přece zachráněn, jen obličej měla hrozně popálený.

V Poznani nám dali na nádraží černou kávu a v poledne polévku, ale chyběl nám chléb. V nádražním bufetu měli všeho dost. Plné koše housek, celé hromady chleba, salámy, uzené maso, karbanátky, několik druhů polévek aj. Chyba byla v tom, že jsme neměly peněz. Pak se

některá domluvila, že by chléb vyměnili za cigarety. Shledávaly jsme všude zbytky cigaret a vyměňovaly. Tak se mně stala dojemná příhoda. Stála jsem ještě s jinými u pultu. Vtom ke mně přistoupila prostá Polka v šátku a podávala mně menší věku chleba. Řekla jsem jí: „Já nemám peníze, abych vám to zaplatila.“ „Já nechci peníze a kdybych měla víc prostředků, koupila bych vám něco tamhle z těch dobrot.“ Poděkovala jsem jí a žádala o adresu, abych jí mohla dluh oplatit. Nechtěla mně jí dát a řekla: „Oplaťte to Polkám, kdyby k vám někdy přišly.“ Byla tam i výměnná burza. Polští železničáři vyměňovali v jednom voze za prádlo, svetry a šaty kousky másla a slaniny.

Po krátkém odpočinku jeli jsme k Dědicům, kde jsme zas přesešli. Dostali jsme tam zas polévku a brzy ráno jsme odjížděli do Moravské Ostravy. Většina Moravanek na radu polského železničáře odjela již v noci. Zdálo se mi to ale nejisté a držela jsem se výpravy dál. Když jsme přešli hranice republiky, cítili jsme se už jak doma a zmocňovala se nás touha při vystoupení pokleknout a líbat tu naši drahou zem.

Teprve doma v Mor. Ostravě se nám dostalo řádného pohoštění. Dostali jsme tam kávu, polévku, salám, chléb a ještě každá 100 korun. Sestry Červeného kříže pečlivě ošetřily všechny rány a bolesti. K večeru jsme vydali směrem na Přerov, kde jsem se chtěla oddělit a jet do Brna. V poslední chvíli jsem se ale dozvěděla, že je přerovská trať na několika místech přerušena, a tak jsem jela z Přerova přes Olomouc severní Moravou do České Třebové. Velmi se mi líbil ten kraj, a umiňovala jsem si, že se tam někdy s otcem vypravíme. Do Třebové jsme dojeli ráno. Rozloučila jsem se se všemi, vystoupila jsem a dozvěděla jsem se, že před polednem jede rychlík do Brna. Volala jsem Bajzákovy, aby také vystoupily, že je dobré spojení. Skutečně vystoupily, zamávaly jsme odjíždějícímu vlaku a stály jsme na nástupišti. Přišel za námi jeden z pořadatelů a odvedl nás do restaurace. Budily jsme pozornost a za chvíli jsme měly na stole občerstvení. Před polednem sedly jsme do rychlíku a jely jsme k Brnu. Rychlíkem jsme přijely do Židenic, odkud jsme šly v dešti do Brna. Na Cejlu sedly jsme na elektrickou dráhu a někdo nám poradil, abychom se obrátily na repatriční kancelář v hotelu Padovec. Tam nás ale odbyli, že neúřadují, že je svátek.

Bylo Božího těla. Pak však obě Bajzákovy poslali nahoru k lékařské prohlídce a já jsem se šla podívat na nádraží, mám-li spojení domů do Ivančic. Brno nás smutně překvapilo celou řadou zbořených a rozbitých budov. I nádraží bylo těžce poškozeno. Spojení jsem měla, vrátila jsem se do hotelu, rozloučila jsem se s Bajzákovými, které tam musily zůstat, a spěchala jsem radostně na nádraží. Na nástupišti stály dva vlaky. Viděla jsem, že tři ivančické dámy, na jména jsem si nemohla vzpomenout, vystupují z jednoho vlaku a nastupují do druhého. Přistoupila jsem k nim a optala jsem se: „Jedete do Ivančic?“ Přisvědčily a nejmladší z nich se na mě zadívala a řekla: „Ten hlas znám, kdo jste, paní?“ Řekla jsem jméno a hned mě vítaly a řekly, že synové jsou všichni tři doma a že bydlí u babičky. Byla to pí Kurková se svou

sestrou pí Slívkovou a se svojí dcerou Helenkou. Bavily jsme se cestou, která trvala 8 hodin, o známých, o mé daleké pouti, o životě v lágru. Bylo mně divné, že mluvily o synech a nezmiňovaly se o otci. Dodala jsem si odvahy a zeptala jsem se, zdali manžel je již také doma. Podívaly se na mne udiveně a řekly mně pravdu, že otec již dávno nežije. Tak kápala do mé radosti z návratu první kapka hořkosti a zklamání. Polily mne slzy, ale hleděla jsem se opanovat.

Do Ivančic jsme přijeli až ve 2 hodiny v noci. Spěchala jsem k babičce, kde jsem hodlala najít své drahé syny. Zazvonila jsem i zaklepala na okno. Ozval se Jurův hlas: „Kdo je to?“ Řekla jsem já a chtěla jsem říci jméno. Poznal mne a volal: „Teta se vrátila!“ A již přiběhl bosý, jak vyskočil z postele, a otevřel. Všichni vstali, vítali mne a na mou otázku, kde jsou děti, odpověděli, že jsou doma, v našem domečku. Jura jim to běžel povědět. Mezitím jsem se dozvěděla, že otec byl popraven německými vrahy za heydrichiády dne 14. 6. 1942 v Brně v Kounicových kolejích pod obrazem sv. Václava. Ale na jedné jobově zvěsti nebylo dost. Uslyšela jsem, že také Franta byl popraven 22. 6. 1942 a že i moje nešťastná sestřička Růža zahynula při dobývání Brna. Zaplakala jsem nad nimi a ještě jsem si ani neosušila oči, přiběhl Jura s Přemkem. Chvíli jsme proti sobě stáli, dívali jsme se na sebe a najednou vykřikl: „Mamo,“ a padli jsme si do náruče. Vzal moje tašky a běželi jsme domů, kde na mne již čekali Radek, Dalík a Jiřina. Měla jsem z nich velkou radost, líbala jsem je a vyptávala se na všechno, co prožili. Ptali se mne, zdali již vím. Přisvědčila jsem a hned se

Kamila Šindelková se synem Přemyslem po návratu z koncentračních táborů v roce 1945 před domem v Ivančicích

také vysvětlil můj omyl. Řekla jsem: „Ale děti, jak mohl být otec v r. 1942 popraven, když jsem jej 20. 4. 1943 v Ravensbrücku viděla?“ „Jak je to možné?“ ptali se mne.

Vypravovala jsem jim pak o vzkazu a jak jsem se šla přesvědčit, kdo mne to vzkázal pozdravit. Chvilí zůstali zaražení, ale pak Dalík řekl: „Já už vím, jak se to stalo. V tu dobu odjížděli někteří z Mauthausenu do Ravensbrücku. Požádal jsem jednoho z nich, aby ti vyřídil můj pozdrav, bude-li to možné. On asi slyšel mluvit Češsky, vyřídil můj pozdrav a tím asi vznikl celý ten omyl“ Řekla jsem: „Ale vždyť jsem jej viděla a byla to otcova podoba!“ Dalík odpověděl, že ten muž byl opravdu otci podoben. Tak jsem prožila strašné zklamání a když jsem později o všem přemýšlela, byl i ten omyl k něčemu dobrý. Upírala jsem po ta celá léta oči k té myšlence, že se s otcem sejdeme, a ta mi pomohla překonávat strasti lágrového života. Pak jsem se dozvěděla, že i husovský dědeček zemřel. Utrápil se nad smrtí svého syna. Radek pak vyprávěl, že byl v Rusku, na Středním východě a v Africe. Vypravoval, jak již přechod hranic byl těžký. Jeli s Jankem na Bílý kříž autobusem, v němž sedělo plno gestapáků. Napadla je šťastná myšlenka, že vystoupili dříve a šli dál pěšky. Dostali se šťastně do Polska a odtud do Ruska. Když pluli po Černém moři, měl zas Radek štěstí. Několik lodí za bouře ztroskotalo, ale jejich šťastně doplula. Prošel také Sýrií a Palestinou do Egypta, dvakrát byl v Tobruku a zas se vrátil zpět do Ruska. Odtud pak s naší armádou pod velením plukovníka Svobody vraceli se přes Ukrajinu a průsmekem Duklou do vlasti. U Dukly byl raněn a ležel asi měsíc v nemocnici. Ze Slovenska vrátil se několik dní přede mnou jako major. Dalík zůstal v Brně až do srpna 1942 nejprve v Kounicových kolejích, později v barácích Pod Kaštany, kde byl i p. farář Tesař, p. ředitel Chudoba a p. tajemník Sekyrka, kteří odtud byli jako mučedníci odvedeni do Kolejů na popravu. Tam se také dozvěděl o otcově a strýcově popravě a čekal, že i na něj dojde řada. Ale místo popravě poslali jej do Mauthausenu, kde se setkal s Přemkem, který tam již byl 7 měsíců. Pověděl mu o popravách, zatesknili, ale byli rádi, že jsou zas spolu. 20 měsíců pracovali v hrozném mauthausenském kamenolomu a snášeli všechny bědy mauthausenského pekla. Vypravoval o Ziweisovi a jiných sadistech, kteří ubíjeli lidi jako o závod. Zmínil se také o tom, že tam přišly trans-

porty, které vůbec neviděli, které šly z nádraží přímo do plynové komory. Později se dostal Dalík do písárny a také Přemek měl nějakou jinou práci. Přemek vypravoval, že je tehdy v polovici ledna odvezli za kruté zimy do Mauthausenu. Měl to štěstí, že se tam kdosi ustrnul nad jeho mládím (bylo mu tehdy 16 let) a určil jej na bloku jako „Zimmerdienst“. Teprve později chodil na těžkou práci do kamenolomu a stavěl také betonové nádrže na benzín. Měl velkou radost, když se shledal s Dalíkem, ale zpráva o otcově a strýcově smrti jej zarmoutila. Jeho radost ze shledání byla však zeslabena starostí, zdali Dalík vydrží ty hrozné životní podmínky Mauthausenu. Když se přiblížil konec nacistických zběsilců, měli vězňové obavy, že je zničí. Ale převzala je rakouská státní policie a když přišli Američané, dočkali se konečně vytoužené svobody. Po několika dnech odjeli přes České Budějovice a Prahu domů. Přijeli 21. května 1945. Vypravovali, jak je lidé vítali, jak se cítili doma šťastni a když přijel i Radek, že čekali již jen na mne. Radek se smál, že nedostal nikdy tolik hubiček od starých bab, jako v den svého příjezdu. Vypravovali jsme až do rána. Nevěděla jsem, že Přemek musí ráno do školy. A ráno 1. června nastal můj první den doma. Kdo nezkusil, nezná sladkost slov svoboda, domov! Cítila jsem živelnou touhu jít do zahrady, pokleknout a líbat tu naši drahou a krásnou zemi. Ale místo toho jsem byla připoutána k loži. Tělesná vyčerpanost a bolavá noha nedovolily mně se hnout. Lágr stal se jen ošklivým snem, ale ještě dlouho i ve snu mne strašil. Nemohla jsem si při probuzení uvědomit, že jsem opravdu doma. Přišel za mnou i Karel s rodinou, aby mne uvítali.

A splnila se i moje lágrovská předpověď. Šla jsem k p. doktoru Stavratjevovi, potkávala jsem známé, ale nikdo mne nepoznal. Byla jsem hrozně hubená (vážila jsem něco přes 40 kg) a zestárlá. Známi mne pak přicházeli přivítat. Sokolská deputace: Paní Cenková, Vitlichová a p. uč. Vavrečka přinesli mně krásnou kytici. I milá paní ředitelka Šolarová mně dala něžnou kytičku. Přišla také návštěva nad všechny milá, staříčká učitelka sl. Leopolda Kočí, a srdečně jsme si popovídaly. Připomněla mně i moje slova, která jsem jí řekla před zatčením a na která prý pak stále vzpomínala. Řekla jsem snad, že bych to nepřežila, kdyby Němci vyhráli. Jiní zas, zvláště letkovští (Mařa, Vincina i Franta), pí Šmahelová, p. rada Mysliveček se slečnou, Tylčovi, paní Doubková, pí Novotná ze Široké, pí Hugová, Pavla Schilbergerová, pí Sovičková s pí Zíkovou, p. primář Berka, pan Styx a jiní přicházeli s dary buď do kuchyně nebo od prádla. Také moje spolužačky Jiřka Černušáková a Olga Tichá vzpomněly na mne zásilkou prádla i šaty. Anča Hylská poslala mně Dějiny Palackého jako základ naší nové knihovny. Jsem jim z hloubi srdce vděčná.

První měsíc nebyla jsem schopná žádné práce, a tak maminka se švagrovou vařily nám obědy a Karel se Žofkou dávali nám večere. Ale se svými drahými dětmi jsem se dlouho netěšila. Rozlétlý se zas jako ptáci z hnízda. První odjel Radek, který se musil hlásit na Ministerstvu národní obrany a který se dal dne 18. června v Praze s Jiřkou oddat. Na čas odešel do Moravské Ostravy a pak vstoupil do druhého ročníku vysoké válečné školy v Praze.

Sokolský průkaz Kamily Šindelkové s její poválečnou fotkou

Kamila Šindelková v roce 1945 na zahradě domu v Ivančicích

Dalík odjel posledního září do Plzně, aby tam vykonal svoji vojenskou povinnost. Po stěhování do Plané u Mar. Lázní a Domažlic zakotvil v Klatovech ve škole pro záložní důstojníky. Přemek poslal po maturitě na zdejší gymnázium žádost do Vojenské akademie v Hranicích. Po vykonané těžké zkoušce byl přijat a odjel asi v polovici října. A tak jsem zůstala sama, a tím více jsem pociťovala otcovu ztrátu. K 28. říjnu jsem dostala pozvání, abych se s jinými vězni zúčastnila oslav výročí naší svobody. Večer se sešel průvod a za zvuků hudby šli jsme nejdříve do Wilsonovy ulice, kde gestapáci zastřelili na ulici Jana Fibicha. Na místo jeho smrti položili kytici rudých růží a pak jsme šli k pomníku padlých. Vedle pomníku stál kříž z ohořelých dřev s trnovou korunou a deska se jmény popravených. Ke kříži položili věnce a pak se přednášelo, zpívalo a recitovalo. Trochu uklidněné nervy se darmo zas pobouřily. Stejně se mně vedlo i 1. listopadu, kdy mne a paní Chudobovou pozvali na radnici. Tam nás ve vyzdobené zasedací síni přivítal předseda Nár. výboru p. Šturma a odevzdal nám diplomy důstojnické odbočky v Ivančicích.

Při řeči uč. Klímy, který byl v Kolejích při popravě mého muže i ostatních vlastenců, jsem se rozplakala. Pan Klíma vylíčil, jak v neděli 14. června 1942 odvedli odsouzené určené k popravě pod obraz sv. Václava a jak se tam, třeba tělesně zničení, statečně chovali a před popravou volali: „Ať žije Československá republika!“

Pak jsem se těšila na Vánoce, až zas uvidím svoje drahé syny. Společníky v tom očekávání mně byl Jarek, student, který u mne bydlel, a malý psík Tečka. Psaly mi

některé z mých spoluvězenkyň, za jakých obtíží se dostaly z Německa domů. Také o Ravensbrücku jsem se dozvěděla, že měl skutečně být vyhozen do vzduchu, ale že v poslední chvíli přerušil někdo spojení k podkopům. Děti skutečně na Vánoce přijely. Dali jsme si dárečky, popovídali, oslavili doma ještě Silvestra a zas odjeli. Dalík se vrátil začátkem června a 24. června se dal s Lídou oddat. Před tím 15. června 1946 se narodila Radkovi Petruška, má první vnučka. V srpnu jsem jela s Dalíkem do Hranic, kde byl Přemek jmenován poručíkem. Po dovolené byl nejprve v Brně, pak ve Znojmě, odkud se dostal na Šumavu, kde vystřídal několik posádek: Kašperské Hory, Rejštejn, Klatovy.

Dalík byl mezitím zaměstnán u p. Bartasa a 2. února 1947 se mu narodila Laděnka. O Vánocích nebo v létě o dovolených se zas děti sjely. Přišly únorové události. Dalík se dostal do Hospodářského Družstva a Radek byl v Košicích. V říjnu 1949 postihla mne nová rána, které mne již mohl osud ušetřit. Dozvěděla jsem se, že Radek odešel i s rodinou do ciziny. Právě, když jsem ho čekala na dovolenou. Dalík se dostal do Jevíčka a později do Mor. Třebové jako vedoucí Hospodářského Družstva. Přemek po kratším pobytu v Čáslavi přešel do Mostu, Velvět, do severozápadních Čech. Jednou jsem potkala sl. Marii Kočí. Vítala mne a vyptávala se na život v koncentráku. Řekla jsem jí: „Bylo to hrozné, ale hlavní věc, že už jsme doma!“ Potrásla mně rukou a řekla: „Vy jste statečná žena!“ Když jsme se rozešly, řekla jsem si: „Kdybys tak věděla, jak se bojím pavouka, nemluvila bys tak!“ Ale po dalším přemýšlení mne napadlo, že je vlastně přece jen potřeba hodně statečnosti k tomu, aby člověk věděl, že má rakovinu, která zkrátí jeho život a nedovolí, aby dále sledoval osudy svých dětí a vnoučat, ba že se člověk ani nedočká, jak dopadne všechno to světové dění.

Před Vánocemi 1950.

Periodický tisk územního samosprávného celku Sokolnický zpravodaj, vydává obec Sokolnice, Komenského 435, 664 52 Sokolnice, IČO: 282596.

Místo vydávání Sokolnice.

Nemá žádné regionální mutace.

Náklad 250 výtisků. Určeno k bezplatné distribuci.

Řídí Komise pro vydávání Sokolnického zpravodaje.

Evidenční číslo tisku přidělené MK ČR – MK ČR E 10168.

Datum vydání mimořádného vydání je 5. 5. 2020.

Elektronická verze Sokolnického zpravodaje je umístěna na webových stránkách www.sokolnice.cz.

Grafická příprava, sazba a tisk:

Střední škola grafická Brno, příspěvková organizace, Šmahova 364/110, Brno-Slatina, telefon: 548 211 313